

Republika e Kosovës
Republika Kosova – Republic of Kosovo
Qeveria - Vlada - Government

MINISTRIA E ARSIMIT, SHKENCËS DHE TEKNOLOGJISË
MINISTARSTVO ZA OBRAZOVANJE NAUKU I TEHNOLOGIJU
MINISTRY OF EDUCATION SCIENCE AND TECHNOLOGY

MODUL 1

Pravo na obrazovanje Kvalitetno obrazovanje

Razvoj kapaciteta u upravljanju obrazovanjem

MODUL 1

Pravo na obrazovanje Kvalitetno obrazovanje

Razvoj kapaciteta u upravljanju obrazovanjem

Zahvalnica

Ovaj materijal je izrađen i objavljen od strane Vlade Nemačke preko Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH.

Originalni tekst na srbskom jeziku [2017]

Pravo upotrebe, reprodukcije i uređivanja je preneto na Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije [2019]

Sadržaj originalnog teksta je odgovornost autora i ne odražava izričito zvanični stav Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH.

Autori:

Carmen Matheis, Landesakademie Bad Wildbad, Germany
M.Sc Selim Mehmeti.

Revidirano od:

Marianne Müller RSD Freiburg, Germany,
Osman Buleshkaj PhDC Rukovođenje obrazovanjem i kurikula

Koordinator:

Vesel Hoda, GIZ-CDBE

Dizajn i priprema:

Envinion

Foto:

GIZ

Priština, Juni 2017

➔ PRVI MODUL: PRAVO NA OBRAZOVANJE –
KVALITETNO OBRAZOVANJE

STANDARD 1:
Rukovodstvo i
motivacija

- ✓ Proces promene
- ✓ Uloga škole
- ✓ Uprava za kvalitetno obrazovanje
- ✓ Standardi za škole po meri deteta
- ✓ Efikasno rukovodstvo

STANDARD 2:
Kvalitet nastave i
učenja

- ✓ Šta je dobra škola?
- ✓ Nastava visokog kvaliteta
- ✓ Kultura učenja
- ✓ Inkluzija

STANDARD 5:
Zakonodavna akta i
društvo

- ✓ Pravo na obrazovanje
- ✓ Definicija kvalitetnog obrazovanja
- ✓ Standardi za škole po meri deteta
- ✓ Merenje kvaliteta
- ✓ Školska kultura
- ✓ Školska pravila

STANDARDI 6:
Profesional na etika

- ✓ Uloga škole
- ✓ Uprava za kvalitetno obrazovanje

Sadržaj

1. Uvod.....	8
1.1.Svrha modula.....	10
1.2. Očekivani učinak.....	11
2. Pravo na obrazovanj.....	11
3. Međunarodna osnova za kvalitet obrazovanja.....	15
3.1. Milenijumski ciljevi razvoja / mcr.....	15
3.2. Inicijativa „obrazovanje za sve“ / ozs.....	15
3.3. Obrazovanje u eu.....	16
ciljevi eu za obrazovanje i obuku (program za 2020).....	17
4. Obrazovanje sa količine na kvalitet.....	18
5. Kvalitetno obrazovanje i ekonomski razvo.....	20
5.1.Kvalitet obrazovanja: definicije i odlučujući faktori.....	21
6. Merenja kvalitetnog sistema.....	23
7. Indikatori kosovskog obrazovanja.....	26
8. Shvatanje kvaliteta obrazovanja.....	28
8.1. Uloga školske uprave u kvalitetu obrazovanj.....	35
8.2. Standardi kvalitetnog upravljanja i vođstva u školama.....	36
8.3. Kvalitetne oblasti razvoja škole.....	37
Rečnik.....	40
Literatura.....	42
Prilozi.....	44
Prilog 1: Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima.....	44
Prilog 2: Konvencija o pravima deteta.....	46
Prilog 3: Održivi ciljevi razvoja.....	48
Prilog 4: Lisabonski sporazum.....	49
Prilog 5: Zakon br. 04/L -032 o preduniverzitetskom obrazovanju u Republici Kosovo.....	51
Prilog 6: Kosovski strateški plan za obrazovanje2017-2021.....	57
Prilog 7: Okvir Kosovskog kurikulumuma.....	62
Prilog 8: Standardi stručne prakse za direktore škola na Kosovu.....	65
Prilog 9: Ciljevi Strategije osiguranja kvaliteta.....	71

Akronimi i skraćenice

AU	Administrativno uputstvo
KPD	Konvencija o pravima deteta
OS	Obrazovanje za sve
EU	Evropska unija
ISUO	Informacioni sistem upravljanja obrazovanjem
GIZ IK00	GIZ-ova Izgradnja kapaciteta u osnovnom obrazovanju
KSP0	Kosovski strateški plan za obrazovanje
MCR	Milenijumski ciljevi razvoja
ODO	Opštinska direkcija za obrazovanje
MONT	Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije
PISA	Program za međunarodno ocenjivanje učenika
SOK	Strategija osiguranja kvaliteta
OCR	Održivi ciljevi razvoja
ŠUO	Školski upravni odbor
UDLJP	Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima
UNMIK	Misija Ujedinjenih nacija na Kosovu

1. Uvod

Program razvoja kapaciteta u sektoru osnovnog obrazovanja na Kosovu (RKO), između ostalih aktivnosti, ima za cilj da doprinese efikasnom i na kvalitet orijentisanom upravljanju i rukovođenju osnovnom i nižom srednjom školom.

U tom kontekstu, pod boljim rukovođenjem i upravljanjem školama podrazumeva se zadatak koji uključuje direktore škola (i njihove timove za upravljanje/školski upravni odbor, koordinate kvaliteta, stručnjake) i osoblje ODO, a program ima za cilj jačanje škola i razvoj njihovih kapaciteta za prevazilaženje novih izazova. Sa procesom decentralizacije i veće autonomije škola značajno se menjaju i uloga i funkcija direktora škola: oni su od ključnog značaja ne samo za svakodnevno rukovođenje školom već i za obezbeđivanje budućeg razvoja i povećanje kvaliteta obrazovanja u njihovoj školi.

Cilj revizije postojećeg programa obuke za upravljanje obrazovanjem jeste da se dodatno povećaju kapaciteti upravljanja za direktore škola i osoblje ODO i poveća broj obučanih kandidata za pozicije direktora škola i rukovodilaca drugih obrazovnih ustanova. GIZ/IKOO se obavezao da revidira program na osnovu programa obuke iz oblasti upravljanja koji su orijentisani na potražnju (obuka na radnom mestu za direktore škola i opštinske direkcije za obrazovanje). Opšti cilj programa obuke je da se poboljša efikasnost i efektivnost upravljanja školom kako bi se poboljšao kvalitet obrazovanja za sve. U tom smislu identifikovani su relevantni aspekti koji su razrađeni na osnovu ocene obuka. Program se sastoji od 7 modula, od kojih svaki ima određenu svrhu i definiše očekivane rezultate.

Svako ima pravo na obrazovanje, kao što je zagarantovano Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima (UDLJP), koja je usvojena 1948. Konvencija Ujedinjenih Nacija o pravima deteta (KPD), koja je usvojena 1989. kao otelotvorenje Univerzalnih ljudskih prava za decu otelotvoruje pravo na obrazovanje. PPD je skoro univerzalno ratifikovana i stoga je sporazum o ljudskim pravima koji je potpisan od najvećeg broja zemalja u svetu.

Prema članu 22¹ Ustava Kosova, UDLJP i PPD se direktno primenjuju na Kosovu. Novi Zakon o pred-univerzitetskom obrazovanju u članu 3. stavu 1. jasno navodi: „Nijednom licu ne sme biti uskraćeno pravo na obrazovanje. Zadnjih godina obrazovanje se smatra ključnim faktorom održivog razvoja kadrova, mira i sigurnosti, razvoja univerzalnih vrednosti i poboljšanja kvaliteta života na individualnom, porodičnom, društvenom i globalnom nivou. Kosovo je posvećeno poboljšanju sadašnje situacije u obrazovanju stvaranjem boljih mogućnosti učenja u obrazovanju svoj deci.

¹ Član 22 [Direktna primena međunarodnih sporazuma i instrumenata]

Ljudska prava i slobode, koja su utvrđena sledećim međunarodnim sporazumima i instrumentima garantovana su ovim Ustavom, i direktno se primenjuju na teritoriji Republike Kosovo i imaju premoć, u slučaju konflikta, nad svim zakonskim odredbama i ostalim aktima javnih institucija:

- (1) Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima;
- (2) Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda i protokoli iste;
- (3) Međunarodna konvencija o građanskim i političkim pravima i protokoli iste;
- (4) Okvirna konvencija Saveta Evrope o zaštiti nacionalnih manjina;
- (5) Konvencija o eliminisanju svih oblika rasne diskriminacije;
- (6) Konvencija o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena;
- (7) Konvencija o pravima deteta;
- (8) Konvencija protiv mučenja i drugih okrutnih, nečovečnih i ponižavajućih postupaka ili kazni;

„Svi učenici imaju pravo na obrazovanje“ – što ovo znači za Kosovo i kontekst Kosova?

Vlada Kosova je odobrila Strategiju osiguranja kvaliteta za preduniverzitetsko obrazovanje na Kosovu 2016-2020,² koju je pripremio Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije. Ovaj strateški dokument jasno ukazuje na potrebu da se poveća kvalitet izgradnjom efikasnog mehanizma za osiguravanje kvaliteta na različitim nivoima preduniverzitetskog podsektora.

Kako povećati kvalitet i uključenje je izazov

Pošto veće učesće u školama samo po sebi ne garantuje uspešno obrazovanje u školama, mora se obratiti posebna pažnja na kvalitet obrazovanja dece u našim školama, kao i na njihov opšti razvoj. Modul Pravo na obrazovanje – Kvalitetno obrazovanje će pružiti opšte podatke o pojmu kvalitetnog obrazovanja u kontekstu Kosova, različite činioce koji predodređuju kvalitet obrazovanja i posebnu ulogu nastavnika i uprave obrazovanja. Za Kosovo je izazov dvostruk: poboljšati kvalitet obrazovanja u kontekstu tekuće decentralizacije u veoma novoj državi, samo nekoliko godina nakon nezavisnosti. Povećana autonomija škola može predstavljati veliku mogućnost za poboljšan kvalitet obrazovanja ukoliko će autonomija voditi ka prebacivanju procesa donošenja odluka i finansiranja na škole, većem učesću društva, otvorenosti i konkurentnosti.

Decentralizacija je proces – realizuje se u nekoliko koraka i do promena dolazi postepeno. Ali jasno je da dovodi do suštinskih promena u ulogama direktora škola: dok su ranije bili prosto upravnici školske administracije, oni više neće snositi odgovornost samo za svakodnevno glatko upravljanje školom.

² Videti Dodatak 9: Strategija osiguranja kvaliteta za preduniverzitetsko obrazovanje na Kosovu

Drugačija uloga direktora škole:

S povećanom autonomijom direktori trebaju da se preobrazu u vizionare, planere obrazovanja, pokretače školskog razvoja, komunikatore kako bi osigurali učešće opšteg društva, pobornike kvaliteta obrazovanja i učenja, moderatore za ključne zainteresovane strane u školi, upravnike tehničkih i finansijskih resursa, vođe svojih radnika i učenika koji donose formirane odluke na osnovu informacija i vode svoju školu na efikasan i strateški način u kontekstu povećane konkurentnosti kako bi ispunili najbolje moguće rezultate za svoje učenike s raspoloživim resursima.

Važno je naglasiti da je MONT sastavio efektivne obrazovne politike i uspostavio dobar okvir politika za kvalitet obrazovanja. Na centralnom nivou su usvojeni važni dokumenti kao što su usvajanje novog Zakona o pred-univerzitetskom obrazovanju, Kosovskog strateškog plana za obrazovanje/KSPO³, Kosovskog okvira nastavnih planova/KONP⁴ i Nacionalnog akcionog plana za borbu protiv napuštanja škole. Štaviše, trebaju biti navedeni razni programi kao što su oni za profesionalni razvoj nastavnika i drugog stručnog osoblja u školama i sistem licenciranja nastavnika. Ovaj okvir i neprekidni naponi kako bi se uključile i informisale zainteresovane strane, kao i mere javnog objavljivanja učinka obrazovanja mogu služiti kao početna tačka za uvod u kosovski kontekst – na centralnom, opštinskom i školskom nivou. Unapređenje kvaliteta obrazovanja je zajednička odgovornost relevantnih zainteresovanih strana u oblasti obrazovanja na svim nivoima

1.1. Svrha modula

Svrha modula *Pravo na obrazovanje – Kvalitetno obrazovanje* je da učesnicima obuke prenese opšte znanje ključnih obrazovnih aspekata uz direktan uticaj za bolju školu, školu koje bi pružila kvalitetno obrazovanje svim učenicima bez obzira na njihov pol, fizičko stanje, etničku pripadnost ili socijalni status. **U ovom kontekstu direktor škole ima centralnu ulogu u ispunjavanju ovih očekivanja.** Njegova/njena pozicija predstavlja motor velike i komplikovane mašine. Ukoliko motor stane ništa drugo ne radi, ali ukoliko je motor jak onda celokupna mašina ima mnogo snage i može učiniti velike stvari.

3 Videti prilog: Prilog 6: Kosovski strateški plan za obrazovanje 2017–2021

4 Videti Prilog 7: Okvirni kurikulum Kosova (OKK)

1.2. Očekivani učinak

Od učesnika obuke o upravljanju obrazovanjem se očekuje da ispune sledeće suštinske rezultate

1. Identifikuju ključne aspekte kvalitetnog obrazovanja.
2. Shvate suštinu šta predstavlja kvalitetno obrazovanje,
3. Shvate i znaju važnosti uloge direktora škole,
4. Identifikuju izazove kako bi se omogućio veći kvalitet obrazovanja za svu decu na Kosovu
5. Shvate ključne uloge nastave i učenja,
6. Upoznaju se sa ključnom ulogom upravljanja obrazovanjem u cilju kvalitetnog obrazovanja u školi,
7. Analiziraju i shvate posebne izazove u svojim školama

2. Pravo na obrazovanje

Pravo na obrazovanje je potvrđeno nekoliko puta do sada, od kako je prvi put proglašeno 1948. Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima (UDLJP)⁵, kasnije otelotvoreno u Konvenciji o pravima deteta (KPD) u članovima 28. i 29. Ovi sporazumi propisuju da najmanje osnovno obra-

⁵ Pravo na obrazovanje je zagarantovano članom 26. UDLJP

(1) Svako ima pravo na obrazovanje. Obrazovanje treba da bude besplatno bar u osnovnim i nižim školama. Osnovno obrazovanje je obavezno. Tehničko i stručno obrazovanje treba da bude svima podjednako dostupno na osnovu njihove sposobnosti.

(2) Obrazovanje treba da bude usmereno ka punom razvitku ljudske ličnosti i uvršćivanju poštovanja ljudskih prava i osnovnih sloboda. Ono treba da unapređuje razumevanje, trpeljivost i prijateljstvo među svim narodima, rasnim i verskim grupama, kao i delatnost Ujedinjenih nacija za održanje mira.

(3) Roditelji imaju prvenstveno pravo da biraju vrstu obrazovanja za svoju decu.

zovanje bude besplatno i obavezno dok srednje i više obrazovanje treba biti dostupno svima na osnovu sposobnosti, ali ne mora da bude besplatno. Član 28. KPD-a definiše obrazovanje kao pravo i preporučuje korake kako bi se ovo pravo postiglo „na progresivan način i na osnovu jednakih mogućnosti“.

Koraci su sledeći:

- ➔ Osnovno obrazovanje treba biti obavezno i besplatno za sve. Srednje obrazovanje treba biti na raspolaganju i dostupno svakom detetu, uz finansijsku pomoć kada je potrebno.
- ➔ Od strana ugovornica se zahteva da ohrabruju pohađanje i smanje stope napuštanja škole.
- ➔ Od strana ugovornica se takođe zahteva da preduzmu mere da se disciplina u školi sprovedi na način primeren ljudskom dostojanstvu deteta.
- ➔ Od strana ugovornica se takođe zahteva da podstiču međunarodnu saradnju u oblasti obrazovanja.

Član 29. je o svrsi školskog obrazovanja, koja bi trebala biti:

- ➔ Pomoć detetu u razvijanju njegove/njene „ličnosti, talenta i mentalnih i fizičkih sposobnosti do njihovih krajnjih mogućnosti“.
- ➔ Razvoj poštovanja ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Škola bi takođe trebala da pomogne detetu da se pripremi za „odgovoran život u slobodnom društvu, u duhu razumevanja, mira, tolerancije, jednakosti polova, prijateljstva među narodima, etničkim, nacionalnim i verskim grupama i sa licima domorodačkog porekla“.

Konačno, član naglašava važnost da škola razvije poštovanje prema prirodnoj okolini.

RPPP (NA ENGLSKOM ČETIRI „A“)

Iako način obrazovanja zavisi od posebnih okolnosti određene zemlje, obrazovanje treba da sadrži četiri ključne karakteristike, stoji u Opštem komentaru br. 13 Komisije UN-a o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (CESR 1999):

RASPOLOŽIVOST - između ostalog se odnosi na postojanje školskih zgrada i funkcionalnih programa, u dovoljnim količinama. Takođe se odnosi na aspekte kao što su raspoloživost stručnih nastavnika, nastavnog materijala, vodom za piće i izdvojenim sanitarnim čvorovima za dečake i devojčice.

PRISTUP - zahteva nediskriminatorne i jednake mogućnosti za obrazovanje. Ova karakteristika ima fizičku dimenziju, u odnosu na put do škole, i ekonomsku, u odnosu na školarinu.

PRIHVATLJIVOST - se odnosi na kvalitet obrazovanja, znači metode nastave i nastavni plan. Navedene trebaju biti kulturološki prikladne i da se tiču učenika.

PRILAGODLJIVOST - zahteva da obrazovanje i školovanje bude fleksibilno i u skladu sa situacijom i potrebama učenika. Pravo na obrazovanje je od suštinske važnosti, pošto nije samo prosto pravo nego je takođe i činilac za nekoliko drugih prava. Važan je instrument za podršku upoznavanja i

realizovanja drugih ljudskih prava: obrazovana osoba je u boljoj poziciji da se bori za svoja prava, npr. pravo na zdravstvenu negu, politička prava kao građana ili prava na rad i slobode profesije, da zahteva svoja prava i da ih uživa. Stoga, kvalitetno obrazovanje se smatra „ključem za vrata“ drugih ljudskih prava i sredstvom za borbu protiv diskriminacije.

Štaviše svakim danom postaje očiglednije da je obrazovanje jedan od centralnih faktora privrednog razvoja (vidi ispod). Stoga, Evropska Unija ima poseban program Učenja tokom života (LLL) sa različitim projektima za učenike, studente, nastavnike, profesore ali takođe i odrasle drugih struka (COMENIUS, ERASMUS, LEONARDO, GRUNDTVIGitd).

ZADATAK:**RAZMISLITE POSTAVLJAJUĆI SEBI SLEDEĆA PITANJA:**

1. Zašto je pravo na obrazovanje toliko važno, pogotovo u 21. veku?
2. Kada je reč o četiri A, na koje od njih nailazite u vašoj školi i koje od njih predstavlja izazov?
3. Kada je reč o pravu na obrazovanje, koja su to pitanja danas važnija nego što su bila ranije?

3. Međunarodna osnova za kvalitet obrazovanja

Obrazovanje kao „ključ razvoja“ dobija sve veću važnost i u međunarodnim deklaracijama takođe kao i globalnim razvojnim inicijativama, kao što su Milenijumski ciljevi razvoja (MCR) ili inicijativa „Obrazovanje za sve“/OzS.

3.1. Održivi ciljevi razvoja/OCR

Generalna skupština Ujedinjenih nacija je 25. septembra 2015. godine usvojila Rezoluciju 70/1 pod nazivom: Transformisanje našeg sveta - Agenda 2030 za održivi razvoj. Ova Agenda predstavlja plan aktivnosti za ljude, planetu i prosperitet i nastoji da ojača univerzalni mir u većoj slobodi.

17 održivih ciljeva razvoja⁶ i 169 pokazuju razmeru i ambiciju ove nove univerzalne Agende. Oni nastoje da nadgrade Milenijumske ciljeve razvoja i završe ono što oni nisu postigli. Nastoje da ostvare ljudska prava svih i postignu rodnu ravnopravnost i osnaživanje svih žena i devojaka. Integrirani su i nedeljivi i drže u ravnoteži tri dimenzije održivog razvoja: ekonomsku, socijalnu i ekološku. Redosled ciljeva ne znači da je jedan cilj važniji od drugog.

U skladu sa aktuelnim kretanjima u obrazovnom sistemu na Kosovu, sledeći ciljevi, ali ne samo oni, zahtevaju pažljivu analizu i obezbeđuju integraciju u nove procese izrade politike:

Cilj 4: Osigurati inkluzivno i ravnopravno kvalitetno obrazovanje i promovisati doživotne mogućnosti obrazovanje za sve

Cilj 5: Ostvariti rodnu ravnopravnost i osnažiti sve žene i devojke

Cilj 8: Promovisati kontinuiran, inkluzivan i održiv ekonomski rast, puno i produktivno zapošljavanje i dostojanstven rad za sve

Cilj 16: Promovisati mirna i inkluzivna društva za održivi razvoj, obezbediti pristup pravosuđu za sve i izgraditi efikasne, odgovorne i inkluzivne institucije na svim nivoima

3.2. Inicijativa „Obrazovanje za sve“ / OzS

Kao rezultat Globalne konferencije UN o Obrazovanju za sve 1990. godine u Jomtien u Tajlandu osnovana je globalna inicijativa „Obrazovanje za sve“. Od tada 189 zemalja je potpisalo inicijativu i obavezalo se na šest ciljeva:

⁶ Videti Prilog 3: Održivi ciljevi razvoja

CILJ 1

Proširenje i poboljšanje sveopšteg nege i obrazovanja za decu iz kategorije predškolskog uzrasta, a pogotovo za najugroženiju decu i decu sa problemima u razvoju

CILJ 2

Do 2015. godine osigurati da sva deca, a pogotovo devojčice, deca sa teškim okolnostima i deca koja pripadaju etničkim manjinama, imaju pristup i završe obavezno i besplatno osnovno obrazovanje dobrog kvaliteta.

CILJ 3

Obezbediti se da sve potrebe za učenjem, mladih osoba i odraslih, budu ispunjene preko ravnopravnog pristupa odgovarajućim obrazovnim programima i programima životnih sposobnosti

CILJ 4

Poboljšanje u meri od 50 posto pismenosti odraslih do 2015. godine, posebno kod žena i ravnopravan pristup osnovnom i nastavljaćem obrazovanju, za sve odrasle.

CILJ 5

Eliminisati razlike u polovima u osnovnom i srednjem obrazovanju do 2005. godine i postizanje jednakosti polova u obrazovanju do 2015. godine, uz naglasak na podjednak i pun pristup za devojčice i postizanje osnovnog obrazovanja dobrog kvaliteta.

CILJ 6

Poboljšanje svih aspekata kvaliteta obrazovanja i obezbeđivanje izvanrednosti svih tako da svi postignu priznate i merljive rezultate učenja, a pogotovo u pismenosti, prostom računanju i osnovnim životnim sposobnostima.

3.3. Obrazovanje u EU

U Rimskom ugovoru 1957. godine stručno obrazovanje je oblast akcije unije. 1992. godine obrazovanje je priznato kao oblast nadležnosti Evropske Unije.

U Ugovoru stoji: Unija će doprineti razvoju kvaliteta obrazovanja ohrabrujući saradnju između zemalja članica i, ukoliko je potrebno, će pomoći i dopuniti njihove mere, poštujući u potpunosti nadležnost zemalja članica o sadržaju nastave i organizaciji obrazovnih sistema i njihovih kulturoloških i jezičkih razlika“.

U stvari, Lisabonskim sporazumom, koji je stupio na snagu 1. decembra 2009. godine nisu promenjene odredbe o ulozi EU u „obrazovanju i obuci“ (http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc30_en.htm).

Kako bi se ispunili ovi ciljevi EU ima veoma opširan program za obrazovanje nazvan COMENIUS za škole, ERASMUS za više obrazovanje, LEONARDO DA VINCI za obrazovne škole i obuku i GRUNDTVIG za obrazovanje odraslih

3.3.1. Ciljevi EU za obrazovanje i obuku (Program za 2020.)

Ažurirani *Strateški okvir za evropsku saradnju u obrazovanju i obuci*⁷ (poznat kao ET 2020), koji je sastavila Komisija evropskih zajednica i koju je odobrio Savet ministara za obrazovanje, služi kao osnovni mehanizam kojim se poruke politika visokog obrazovanja unose u strategiju Evropske Unije Evropa 2020., kako bi se na svim nivoima mobilizovale politike pametnog, održivog i socijalno sveobuhvatnog rasta.

Zemlje članice i Komisija na ovaj način koriste indikatore i merila kako bi uspostavili i usmerili donošenje politika na osnovu dokaza i kao sredstvo za nadgledanje progressa, na nivou EU i nacionalnom nivou prema zajednički dogovorenim strateškim ciljevima za obrazovanje i obuku.

⁷ Ciljevi EU i obuka" (program 2010. – 2020.), 2011

Dva od ovih pet merila (smanjenje broja onih koji napuste školu i povećanje broja odraslih sa visokoškolskim obrazovanjem) su od posebne važnosti pošto su izabrani kao glavni ciljevi za socio-ekonomski razvoj do 2020. u programu Evropa 2020, pošto ovim merilima postoji veza sa obrazovanjem i tržištem rada što ima veoma veliku važnost za zaposlenje i posao.

3.4 Kosovski strateški plan obrazovanja 2017-2021

Strateški prioriteti KSPO

Strateški prioriteti KSPO 2017-2021 pretežno su tematski, sa samo dva koja se odnose na posebne podsektore. Odluka da se usvoji ovakav pristup odraz je pitanja koja se preklapaju a koja su uočena tokom revizije KSPO 2011-2016, i ponavlja tematske prioritete koje je već identifikovala Vlada i, pre svega, želju da se osigura da novi KSPO ima jasnu stratešku orijentaciju.

Strateške prioritetne oblasti predstavljene su na slici 4 u nastavku:

PROTEINOMI
MONTELLA E MONTELLA (PROTEINOMI)

1. MONTELLA
 I MonTELLA sono organismi unicellulari, privi di parete cellulare e di flagelli, che si moltiplicano per scissione binaria. Sono molto piccoli, di dimensioni inferiori a 10 micrometri.

2. MONTELLA E PROTEINOMI (PARASITARI)
 I MonTELLA e i PROTEINOMI sono organismi unicellulari, privi di parete cellulare e di flagelli, che si moltiplicano per scissione binaria. Sono molto piccoli, di dimensioni inferiori a 10 micrometri.

3. MONTELLA E PROTEINOMI (PARASITARI)
 I MonTELLA e i PROTEINOMI sono organismi unicellulari, privi di parete cellulare e di flagelli, che si moltiplicano per scissione binaria. Sono molto piccoli, di dimensioni inferiori a 10 micrometri.

4. MONTELLA E PROTEINOMI (PARASITARI)
 I MonTELLA e i PROTEINOMI sono organismi unicellulari, privi di parete cellulare e di flagelli, che si moltiplicano per scissione binaria. Sono molto piccoli, di dimensioni inferiori a 10 micrometri.

5. MONTELLA E PROTEINOMI (PARASITARI)
 I MonTELLA e i PROTEINOMI sono organismi unicellulari, privi di parete cellulare e di flagelli, che si moltiplicano per scissione binaria. Sono molto piccoli, di dimensioni inferiori a 10 micrometri.

Handwritten notes in a non-Latin script, likely Georgian, on lined paper. The text is partially obscured and difficult to read due to the angle and handwriting.

4. Kvalitetno obrazovanje: Definicija i odlučujući faktori

Kvalitetno obrazovanje je koncept koji se odnosi na čitav niz faktora; kako je svaka zemlja specifična, pa i u pogledu sektora obrazovanja, sa različitim sistemima obuke nastavnika, upravljanja i rukovođenja, smeštena u specifičan kulturni, politički, ekonomski i socijalni kontekst, nemoguće je zamisliti da postoji jedan recept ili jedan uspešan put.

Ali kako neko može da zna da je obrazovni sistem visokog kvaliteta bez obzira na zemlju? Koji su ključni faktori kvalitetnog obrazovanja? Kvalitetno obrazovanje zavisi od sledeća četiri faktora:

- 1 Međunarodni standardi nastave i učenja.
- 2 Profesionalno obrazovanje nastavnika i profesionalna obuka nastavnika na radnom mestu (međunarodni standardi).
- 3 “Bez pristupa nema sertifikata” - to znači da ishodi (ispiti) školovanja moraju da pomognu učenicima da bude kvalifikovani i prihvaćeni. Završetak škole treba/mora da otvori vrata učenicima; „Šta dalje?“ raditi ili šta studirati; diplomiranje mora da predstavlja vrata koja vode ka daljem individualnom razvoju .
- 4 Fleksibilan obrazovni sistem sa modulima za postizanje „doživotnog učenja“ kao vertikalna obrazovna linija za svaku biografiju.

Prema tome, svaka zemlja treba da ispita trenutno stanje kvaliteta obrazovanja i utvrdi postojeće prednosti i slabosti u kvalitetu obrazovanja u svom kontekstu. Na osnovu validnih obrazovnih podataka trebalo bi da razvije svoj obrazovni sistem u saradnji sa univerzitetima i u skladu sa ekonomijom. Važno je da školsko obrazovanje blisko saraduje sa svima onima koji „prihvataju“ učenike. Stoga, takođe je važno da sve različite škole saraduju, kao npr. osnovne škole sa srednjim i srednje škole sa stručnim školama. Obrazovna politika treba da se bavi obrazovanjem od predškolskih ustanova do univerziteta i stručnih škola, ali i obukom odraslih (obrazovanje građana). Zbog toga Evropska Unija ima veoma opširan program učenja tokom života⁸, koji finansira projekte obrazovanja za škole, više obrazovanje, stručno obrazovanje i obuku i obrazovanje odraslih.

⁸ Možete pročitati više o tom evropskom programu na početnoj internet stranici Evropske komisije, na primer http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc78_en.htm

5. Kvalitetno obrazovanje i ekonomski razvoj

Osim što je osnovno ljudsko pravo, koje je mnogo puta potvrđeno i konkretizovano, obrazovanje je takođe motor privrednog razvoja. Opšte stanje obrazovanja stanovništva zemlje određuje i očekivani nivo obrazovanja radne snage zemlje, što znači zaposlenih ili samo-zaposlenih radnika, privrednika, upravnika, službenika i mnogo drugih.

Činjenica da su ljudi najvažnije sredstvo nije nova: izraz „društvo znanja“ se odnosi na društvo i privredu zasnovanu na znanju svojih ljudi. U globalnom sistemu trgovanja je manje važno gde će te naći prirodne resurse: mnogo je važnije ukoliko zemlja ima ljude koji znaju i shvataju kako da koriste te resurse za maksimalne rezultate, da izumeju nova znanja, tehnike i procese i u isto vreme ih koriste za ličnu dobrobit i dobrobit društva uopšteno.

Ovo su veoma dobre vesti – za sve zemlje! Pošto ne možemo promeniti geološki sastav zemlje i kamenja, možemo podići suštinski nivo opšteg obrazovanja društva u određenom vremenskom periodu. Kognitivne osobine stanovništva su glavni činilac ekonomskog rasta.

Pošto kvalitetno obrazovanje ima direktan uticaj na privredni rast zemlje, isto treba biti u centru izveštavanja, ali ne količina obrazovanja.

Kako bi se podigao nivo obrazovanja nije dovoljno samo produžiti vreme obrazovanja, samo broj školskih godina. Privredna dobrobit ne može biti promovisana samo prostim produženjem godina obaveznog obrazovanja ili povećanjem broja učenika koji završe više obrazovanje. Produženje količine obrazovanja može čak i u potpunosti potrošiti oskudna sredstva koja će biti od velike važnosti za rad na kvalitetu

Prof. Eric A. Hanushek iz SAD-a i prof. Ludger Woelßmann iz Nemačke su zajednički analizirali odnos između obrazovanja (na osnovu međunarodnih testova) i privrednog učinka nekoliko zemalja u svetu. Rezultati pokazuju da je razlika u dostignućima učenja mnogo važnija u objašnjavanju razlika u privrednom rastu zemalja nego razlika u prosečnom broju godina školovanja ili stopama upisa.

Na osnovu njihovog istraživanja oni naglašavaju da je za bilo koji pristup kvalitetnijem obrazovanju potrebno pozabaviti se za nekoliko različitih faktora u isto vreme; nije dovoljno a čak nije ni moguće da se povećaju kognitivne osobine a da se istovremeno ne ojačaju fundamentalne strukture škola.

Iz te analize najvažniji zaključci su:

- Kvalitet obuke nastavnika i učinak veoma jako utiču na rezultate učenika.
- Razvoj sistema odgovornosti na osnovu testa kognitivnih dostignuća učenika kako bi se podstakao dobar učinak radnika škole i za učenike.
- Povećanje donošenja odluka na lokalnom nivou ili lokalna autonomija, uz odgovornost, može olakšati ove promene

Ova shvatanja su glavne intervencije u sistem obrazovanja i biće detaljnije pokriveni ispod.

„Kvalitet obrazovanja – meren onime što ljudi znaju – ima snažan uticaj na pojedinačno učenje, raspodelu prihoda i na ekonomski rast.“

Hanushek/Woefmann, 2007, str.1)

Osim kvaliteta obrazovanja i sledstveno i kvalifikacija radne snage, postoji još jedan aspekt privrednog razvoja u kojem obrazovanje može igrati centralnu ulogu. U modernom svetu nijedna privreda ne može napredovati sama: u današnjem svetu sve su zemlje povezane među sobom i zavise jedna od druge. Stoga, privredna saradnja i direktne strane investicije su važne za svaku zemlju kako bi dopunila svoje resurse i obezbedila zaposlenje i perspektivu za svoje građane.

Globalno, sve se zemlje takmiče za direktne strane investicije kako bi napredovale a ponekada samo preživjele – mnogo zemalja pokušava da pridobije ulaganja stranih kompanija za svoju zemlju pružajući olakšice kao što su smanjeni porezi ili dobra infrastruktura. Isto važno kao i ove olakšice je postojanje stručne radne snage⁹, prospekt pouzdanog pravnog sistema i održivi socijalni mir u zemlji.

Rizik socijalnih nemira je manji u društvima koja teže da budu inkluzivna društva, zasnovana na obostranom poštovanju i toleranciji između raznih grupa građana, pružajući jednak pristup uslugama kao što su kvalitetno obrazovanje za sve.

Obrazovanje može delovati kao sredstvo „ujednačavanja“! U smislu njihovog istraživanja o obrazovanju i privrednom rastu prof. Hanushek i prof. Woefman naglašavaju: „Smanjenje različitosti u pristupu i kvalitetu obrazovanja su dva cilja koja moraju biti poštovana istovremeno kako bi bilo

⁹ Vidi Akin, M., Vlad, V., 2011. „Odnos između obrazovanja i direktnih stranih ulaganja“ u evropskom magazinu ekonomskih i političkih studija/EJEPS -4(1) 2011.

koja obrazovna reforma bila uspešna“ (Hanushek/Woefßmann, 2007.) Razvoj ljudskih resursa je jedno važno bogatstvo za svaku državu. Kosovo ima mladu populaciju, i ovo predstavlja veliku privilegiju ali istovremeno i veliku obavezu.

Pitanja za razmišljanje i diskusiju:

1. S obzirom na značaj kvalitetnog obrazovanja, zašto mislite da su toliko porasla očekivanja za direktore škola? Kako to utiče na vas?
2. Koje su glavne intervencije za postizanje kvalitetnog obrazovanja?
3. Ako zemlja kao što je Kosovo želi da postigne kvalitetno obrazovanje, šta treba da se promeni?
4. Kako možete da podržite ovaj put ka kvalitetnom obrazovanju?

6. Od kvantitativnog do kvalitetnog obrazovanja

Stavljanje akcenta na obrazovanje dovelo je do toga da se u poboljšanje obrazovanje za svu decu ulažu svetski naponi. Kako se ovi međunarodni i nacionalni programi stalno prate i redovno procenjuju tako se produbljuje naše shvatanje obrazovanja, pa nam je čitav niz nedavnih istraživanja pomogao da ispravimo neke predstave o tome kako obrazovanje može da se ojača.

U nekim mestima osnovna pretpostavka bila je, a u nekima je još uvek, da je obrazovanje jače kada deca imaju priliku da ostanu duže u školi: trajanje obrazovanja odnosno količina obrazovanja smatra se glavnim faktorom dobrog obrazovanja.

Istraživanje nas sada uči da je vreme važan faktor, ali da je još važnije **šta se zapravo dešava** u tom periodu: u nekim zemljama deca godinama sede u učionicama i opet - mereno rezultatima ispita - nisu naučila dovoljno, a možda su još uvek jedva pismena i posle nekoliko godina školovanja.

Ovo je promenilo našu percepciju: iako je vreme važno za obrazovanje, ono što je zaista važno jeste **šta i kako deca zapravo uče** tokom ovog perioda, odnosno kvalitet obrazovanja!

Ovo je bila polazna tačka za razmatranje faktora koji određuju kvalitet obrazovanja.

Dakle, škole imaju veliku odgovornost. Očekuje se dosta od politike, različitih grupa društva ali i roditelja i privrede. Oni svi žele da dobiju kvalifikovane mlade ljude koji ne ostaju predugo u školi, ali je napuštaju sa velikim ispitivačkim, praktičnim i teoretskim znanjem i međunarodnim standardima kvaliteta. Tako da kreatori politika u raznim zemljama sveta obezbeđuju politike i odgovarajuće planove za kvalitativno obrazovanje. Pošto su resursi ograničeni, važno je doneti odluke na osnovu podataka o obrazovanju.

Uvođenje Informatičnog sistema upravljanja obrazovanjem (ISUO) je važan korak ka snabdevanju onih koji donose odluke na centralnom, opštinskom i školskom nivou neophodnim detaljnim znanjem koje je potrebno za upravljanje obrazovanjem na efikasan i efektivan način.

Aktivnost

S obzirom na ono što je rečeno na prethodne četiri stranice, molimo vas da razmislite i zatim diskutujete o sledećim pitanjima:

- 1 Da li se vaša škola suočava sa rodnim izazovima? Kako možete da znate da li se suočavala?
- 2 Sa kojim izazovima se vaša škola suočavakada su u pitanju ciljevi OS 1, 2 i 5?
- 3 Kada razmatrate Ciljeve EU da li možete da identifikujete tri prednosti vaše škole¹⁰?
- 4 Kako možete da znate koliko dobro vaša škola radi u odnosu na merila EU?

Istraživanje koje je sprovedeno u četiri opštine na Kosovu o nivou zadovoljstva roditelja, učenika i nastavnika školskom administracijom i mogućnostima učešća u školi pokazuje da oko 40% učenika nije dobilo kvalitetno obrazovanje¹¹. 'Razgovori' u daljem tekstu samo su primeri izjava učesnika koje se nalaze u ovoj studiji.

¹⁰ Napomena: Kvalitet škola jedne zemlje je ukupan učinak svih njenih škola; dakle, bitan je učinak svake škole pojedinačno.

¹¹ Za više detalja videti izveštaj o studiji početnog stanja: Ardit Bejko (2011): Nivo zadovoljstva roditelja, učenika i nastavnika školskom administracijom i mogućnostima učešća u školi, IQ Consult Priština

ISPITANICI

UZALUD SMO ZAVRŠILI ŠKOLU;
NIŠTA NISMO NAUČILI.
SADA VIDIM NA POSLU DA NAM
NEDOSTAJE VIŠE ZNANJA I
VEŠTINA.

ONO ŠTO ZNAM JE DA MOJA
DECA REDOVNO IDU U ŠKOLU,
ALI NE ZNAM DA LI UČE DOBRO
ILI NE. PRETPOSTAVLJAM DA
JE TO DUŽNOST NASTAVNIKA?

IMAMO NEKE
NASTAVNIKE
KOJI NAS UČE
KORISTEĆI NOVE
METODE I SA
ZADOVOLJSTVOM
UČIMO. BIĆE
ZABAVNO AKO
SVI NASTAVNICI
PREDAJU NA TAJ
NAČIN.

CILJ NAM JE
DA SE POVEĆA
KVALITET,
A TO ZAVISI
OD MNOGIH
FAKTORA I NIJE
LAK POSAO.

7. Merenja kvalitetnog sistema

Istraživači su analizirali globalne podatke kako bi došli do načina merenja kvaliteta obrazovanja, pokušavajući da identifikuju faktore koji izgleda deluju kao indikatori celokupnog sistema, kako bi našli „pokazatelj“ za kvalitet obrazovanja, tj. indikator koji je od važnosti, merljiv, lako dostupan i može biti meren u vremenu kako bi se dokumentovale promene.

Hanushek i Woelmann su našli takav indikator učinka učenika u matematici i naukama, što dozvoljava upoređivanje situacije u raznim zemljama i napredak tokom vremena u okviru jedne zemlje:

„Mera kvaliteta obrazovanja je **prost prosek rezultata iz matematike i nauka** na međunarodnim testovima, koji se tumači kao pokazatelj prosečnog obrazovnog učinka ... Ova merenja obuhvataju opšte kognitivne sposobnosti, ne samo one koje su razvijene u školi. Stoga, bez obzira da li je sposobnost dobijena kod kuće, u školama ili negde drugde, ona se uključuje u analize rasta.“ (Hanushek/Woelmann, 2007, str. 5).

Program za međunarodno ocenjivanje učenika/PISA ocenjuje do kojeg nivoa su 15-godišnji učenici, koji su pri kraju obaveznog obrazovanja, stekli određeno znanje i osobine koje su od suštinske važnosti za učešće u društvu. Indikatori su čitanje, poznavanje matematike i nauka i od 2003. je dodato i rešavanje problema.

Dok mi radimo sa indikatorom za kognitivan razvoj nikada ne bi trebali zaboraviti da je kvalitet obrazovanja više kognitivan nego sam razvoj. U cilju boljeg razumevanja, analize i planiranja mi bi trebali da radimo na celom nizu indikatora raznih dimenzija obrazovanja. Ovo je neophodno pošto standardi obrazovanja imaju za cilj razvoj i podsticanje raznih sposobnosti kod učenika. Obično, mi razlikujemo tri ili četiri oblasti sposobnosti

- 1 Kognitivne sposobnosti koje se mogu oceniti nacionalnim i međunarodnim testovima
- 2 metode sposobnosti (veština) kao što su prezentacija ili kreativne strategije za rešavanje problema; ovo područje sposobnosti se takođe može testirati i oceniti
- 3 društvene i lične sposobnosti za razvoj karaktera učenika (u nekim zemljama ove su dve podeljene oblasti sposobnosti)

Lične i društvene sposobnosti nije lako oceniti zato što je teško pronaći indikatore za ove sposobnosti. Međutim, svaka škola treba da razmisli na koji način nastavnici mogu pomoći u ovim sposobnostima. Tako da je važno razmisliti o:

- Kakvo treba biti obrazovanje u školi da bi učenici imali mogućnost da razviju svoj karakter i ličnost?
- Kakva vrsta nastave nam je potrebna? Kakvi aranžmani su nam potrebni za učenje?
- Kakva vrsta obuke nastavnika tokom službe i obrazovanja nastavnika je potrebna?

Kvalitet obrazovanja pripada veoma blizu školi. Na Kosovu je kvalitet škole organizovan u pet kvalitetnih oblasti, koje predstavljaju pet dimenzija razvoja škole kojima svaka škola treba da da svoj doprinos i koje treba kontinuirano da se poboljšavaju. Ove kvalitetne oblasti navedene su u odgovarajućem Administrativnom uputstvu o planiranju školskog razvoja i Okviru za osiguranje kvaliteta rada škola. Oblasti kvalitetne škole na Kosovu su:

- 1 Rezultati i uspeh - učinak učenika
- 2 Nastava i učenje,
- 3 Školsko okruženje i kultura,
- 4 Rukovodstvo i uprava,
- 5 Profesionalni razvoj nastavnika

O kvalitetnim oblastima i kvalitetu škole biće više reči u Drugom modulu - Dobra škola. Takođe, u Trećem modulu - Planiranje školskog razvoja - ove kvalitetne oblasti biće predstavljene i razmatrane kao deo procesa planiranja unapređenja škola na Kosovu. Osim toga, svako poglavlje ima za cilj da pruži podršku direktorima škola i učesnicima ovog programa, kako bi se poboljšao kvalitet škole. Prema tome, svako poglavlje će posebno poboljšati rad učesnika na planiranju i razvoju škola i poboljšanju kvaliteta škola. Ali posebni činioци za potvrđivanje kvaliteta obrazovanja su rezultati i uspeh, profesionalizacija i kultura učenja.

ZADATAK:

Analizirati profil škole i; ilustrovati primerima. Koja od oblasti kvalitetnog školovanja može da se poboljša bez dodatnih finansijskih resursa i tako postigne veći kvalitet obrazovanja?

8. Shvatanje kvaliteta obrazovanja

Nažalost nema prostog rešenja za kvalitet obrazovanja pošto je kvalitet rezultat mnogo činilaca koji su međusobno povezani i obostrano utiču jedni na druge.

U opšte činioce poboljšanja kvaliteta obrazovanja spadaju:

- Efikasna obuka nastavnika uz podršku efikasnog sistema licenciranja nastavnika;
- Efikasna nastavna praksa
- Efikasno rukovođenje i upravljanje;
- Veća transparentnost kroz javno objavljivanje obrazovnih dostignuća škola i nastavnika;
- Jačanje odgovornosti obrazovnog sektora prema relevantnim akterima (individualni interesi) i zajednici u celini;

Lokalna kontrola škola i uključivanje zajednice kroz udruženja roditelja.

Dokazi iz istraživanja podvlače da je jačanje nastave i učenja u učionici najvažniji pojedinačni faktor za poboljšanje kvaliteta obrazovanja. Ali šta se dešava u učionici nije nezavisno od onoga što se dešava u školi ili sektoru obrazovanja. Tako da: ukoliko postavimo različite nivoe obrazovanja u koncentrisane krugove a da je onaj najvažniji u centru i da se akteri konteksta postave na odgovarajući način, mi dobijamo sledeći dijagram:

U samom centru obrazovanja su učenik i njegov/njen opšti razvoj. Učenici ne dolaze u školu kao prazan list papira, nego je on/ona već stekao određeno znanje i veštine i ponašanja u kući i u društvu uopšte.

Učenici, kada krenu u školu, već imaju određeno shvatanje svojeg statusa i imaju određena očekivanja, imaju optimizma i nadaju se da napreduju ili se plaše neuspeha, oni misle da je škola odlično ili grozno mesto.

Obaveza je škole da poželi dobrodošlicu svim različitim učenicima, da ih učini da se osećaju slobodno kako bi mogli da uče i razviju svoj potencijal. U Drugom modulu - Dobro škola - razmotrićemo različite načine na koje škole mogu da odgovore na izazove nudeći mogućnosti učenja svoj deci, sa ciljem da se iskoristi individualni potencijal i sistematski promoviše razvoj sposobnosti i veština, čime se omogućava samo-usmereno i samo-organizovano učenje, što je važno za školovanje i stručnu karijeru. Sticanje pozitivnog iskustva učenja za svu decu važna je karakteristika „dobrih škola“.

Ovo predstavlja izazov za većinu **nastavnika**. Potrebno je više od dobrog poznavanja materije kako bi nastavnik prevazišao različitost dece u jednom odeljenju, kako bi bio u mogućnosti da objasni i ohrabri učenike da istražuju, da stvori druželjubiv ambijent za učenike koji prihvata sve različite učenike sa njihovim raznim prednostima i slabostima: za stvaranje dobrog i stimulišućeg ambijenta za učenje i razvoj. Postoji potreba za više i bolje obučanim nastavnicima. Zemlje koje su postigle visoke standarde učenja su postojano ulagale u profesiju nastavnika. Modeli obuke za nastavnike trebaju biti revidirani, kako bi se ojačala obuka pre i tokom rada u školi.

Dobra nastava i dalje zavisi o nekoliko omogućavajućih faktora.

Neki od najvažnijih su:

KVALIFIKACIJE NASTAVNIKA: sve studije u zadnjih 10 godina o najvažnijim faktorima dobrog obrazovanja imaju iste rezultate (Helmke, 2007.). Nastavnik, kao osoba, je od velikog značaja za nastavu i učenje. Njegova/njena profesionalnost kao pokretača, podrške, moderatora, savetnika, vođe itd. je odlučujući faktor za visok kvalitet.

VREME UČENJA. Vreme predavanja je veoma važan element za uspeh: opšte prihvaćena praksa od 850 – 1000 časova predavanja godišnje za sve učenike u mnogo zemlja se ne poštuje. Rezultati testova jasno pokazuju da broj časova provedenih na matematici, naukama i jeziku veoma jako utiče na učinak u ovim predmetima. Ali nastavnicima je takođe potrebno znanje u upravljanju odeljenjem zato što se vreme često ne koristi zaučenje nego za upravljanje.

RELEVANTNI NASTAVNI PLANovi/GLAVNI PREDMETI. Pismenost je kritično sredstvo za shvatanje drugih predmeta. Čitanje se mora smatrati prioritetnim u pokušajima da se poboljša kvalitet osnovnog obrazovanja, a pogotovo za učenike iz ugroženih grupa. Ostali predmeti, kao što su matematika i nauka, smatraju se jednako važnim i zato veći akcenat treba da bude na tome kako da se usvoji plan i program relevantan za potrebe i očekivanja učenika

NASTAVNE METODE/PEDAGOGIJA. Većina opšte korišćenih stilova nastave ne služi deci: često su

previše rigidni i većinom se oslanjaju na ulogu učenja napamet, postavljajući učenike u pasivnu ulogu. Mnogo istraživača obrazovanja zagovara nastavni pristup koji kombinuje direktna uputstva, usmerene prakse i nezavisno učenje.

POLITIKA UKLJUČENJA: Uključenje je važan aspekt obrazovanja: cilj je omogućiti nastavnicima i učenicima da se osećaju udobno sa različitostima i da ih shvate kao izazov i bogaćenje ambijenta učenja, a ne kao problem

MATERIJALI ZA NASTAVU U UČENJE. Kvalitet i dostupnost materijala za učenje značajno utiče na ono šta nastavnici mogu učiniti. Nedostatak tekstova, dobrih materijala za nastavu i učenje je značajna prepreka za dostizanje dobrih rezultata.

FIZIČKA INFRASTRUKTURA / OBJEKTI. Inventarizacija i izgrađivanje učionica je potrebna u mnogim zemljama. Čista voda, sanitarne prostorije i pristup za učenike s ograničenim sposobnostima su od suštinske važnosti.

VOĐSTVO. Centralne vlade moraju biti spremne da daju veću slobodu školama, uz uslov da su odgovarajući resursi dostupni i da su uloge i nadležnosti jasno definisane. Direktori/upravnici nastavnika imaju veliki uticaj na kvalitet škola.

Osim nivoa škole postoje i faktori konteksta, kao što su ekonomska situacija, glavne nacionalne politike, strategije za obrazovanje, očekivanja javnosti u odnosu na obrazovanje, nacionalni standardi, potražnja tržišta rada, itd. Ovi činioci određuju kontekst u kojem se odvija nastava i učenje.

Ovaj okvir¹² pokazuje različite faktore koji utiču na kvalitet obrazovanja.

Lista navedenih činilaca koji su dati u primeru je duga: neki od njih mogu biti od važnosti u jednoj zemlji, a u drugoj nevažni.

Stoga, svaka zemlja treba da analizuje i donese odluku o najvažnijim činiocima u svojoj posebnoj situaciji.

Za ovaj proces je potrebno čvrsto vođstvo! Visoka politička predanost boljem obrazovanju na centralnom, opštinskom i školskom nivou je preduslov.

Molim vas obratite pažnju na gorenavedene faktore, koji su izneti u tabeli ispod.

¹² Na osnovu GMR-a 2005.

Analiza e gjetjeve të inekuacionit të
formës intervalle $(\frac{1}{3}, \frac{1}{2})$ ose në formë grafike.

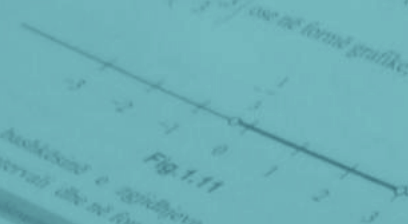

Fig. 1.11

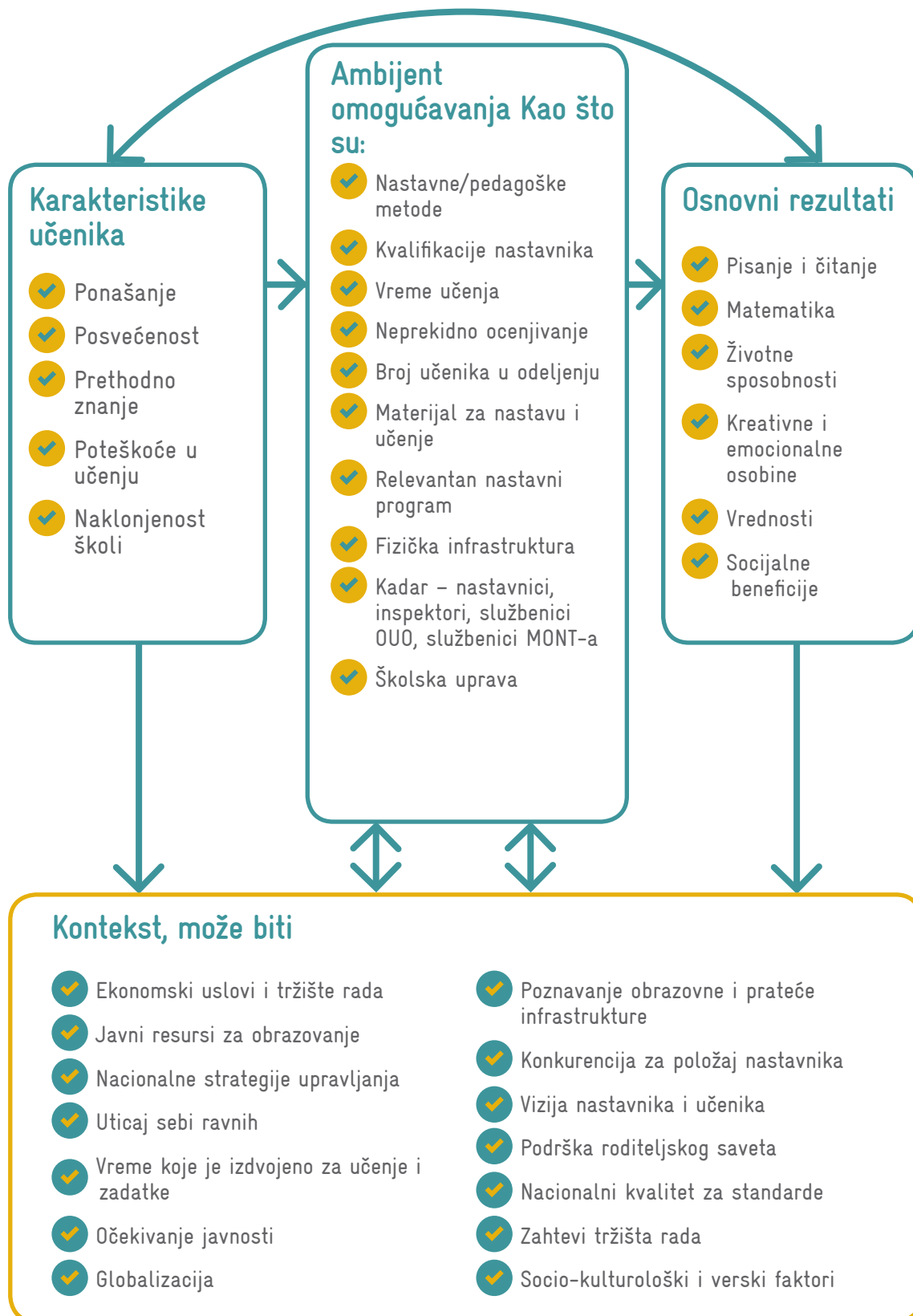
Skema 4. Gjetje analitike e gjetjeve të inekuacionit $(x-2)^2 < 5$
Përgjigje: në formë intervalle dhe në formë grafike.

- 1. Gjetje analitike të inekuacionit të kësaj forme.
- 2. Gjetje analitike të inekuacionit të kësaj forme.
- 3. Gjetje analitike të inekuacionit të kësaj forme.

280. Gjetje analitike e gjetjeve të inekuacionit të kësaj forme
 $x-3 < 2$ in ekuacioni ekuival
 $x-8 < 2$ / 3
 $x-8 < 2+3$
 $x < 5$
197X7V1X1A7X751

Molim vas obratite pažnju na gorenavedene faktore, koji su izneti u tabeli ispod.

Nastava dobrog kvaliteta motiviše, efikasno utiče na učinak i unapređuje razvoj.

Identifikovani ključni faktori koji utiču na unapređenje učinka učenika i rezultata u kvalitetu obrazovanja su izneti u tabeli ispod

Preko svojih brojnih istraživača i saradnika, kao što je Jens Ruhose, Institut Ifo u Minhenu dao je značajan doprinos tome šta je i šta treba da bude kvalitetno obrazovanje. Kvalitetno obrazovanje je kompleksan pojam - mnogi faktori doprinose visokom kvalitetu obrazovanja. Kvalitet obrazovanja se meri učenjem učenika, naročito u čitanju i matematici: obrazovni sistem visokog kvaliteta pomaže učenicima da postignu visoke ishode učenja. Dakle, koji su glavni faktori kvalitetnog obrazovanja i koliko su važni?

Istraživanje je bilo usmereno na tri glavne oblasti:

ŠKOLSKI RESURSI

Istraživanje je pokazalo da su resursi važni, ali ne i presudni. Naravno - u razredu sa 40 i više učenika učenje će biti smanjeno zbog velike grupe, ali inače veličina razreda, to jest broj učenika po nastavni-

ku, nije toliko važan - smanjenje prosečnog odnosa učenik:nastavnik sa 1: 26 na 1:22 nema veliki uticaj. Dakle, sami resursi nisu sveobuhvatno rešenje.

INSTITUCIJE

Važno je da nastavnici i škole snose odgovornost za dostignuće. Centralni završni ispiti mogu da osiguraju standarde kvaliteta i poboljšaju učinak učenika. Pokazalo se da je autonomija škola korisna u razvijenim zemljama, ali da može da bude štetna u zemljama u razvoju; kada ne postoje dobri sistemi procene i nadgledanja, autonomija škola može da bude rizična. Na kraju, davanje mogućnosti roditeljima da biraju između različitih škola dovodi do stvaranja konkurentnog sistema i na taj način do kvalitetnijeg školovanja.

KVALITETAN NASTAVNIK

Kvalitetan nastavnik je glavni odlučujući faktor za učinak učenika- to je nastavnik koji je uključen u rad razreda. Neke činjenice ukazuju da se učinak učenika povećava zahvaljujući podsticajima za nastavnike, posebno u zemljama u razvoju i zemljama u tranziciji. Ukratko, obrazovanje ima ogroman uticaj na ekonomski rast, a kvalitet obrazovanja važniji je od kvantiteta.

Zbog toga je neophodno da se akcenat stavi na ishode (= stvarno učenje) umesto na školska dostignuća (svedočanstvo). Neophodno je da se fokus prebaci na institucije, podsticaje i, pre svega, kvalitet nastavnika.

Pitanja za diskusiju:

1. Koji su najvažniji omogućavajući faktori za učenike na Kosovu?
2. Koje od ovih omogućavajućih faktora škola kontroliše ili ima uticaj na njih?
3. Rangirajte omogućavajuće faktore navedene u grafikonu prema značaju koji imaju za vašu školu.
4. U odnosu na različite kontekstualne faktore koji doprinose kvalitetu obrazovanja, kako je istaknuto u različitim gorenavedenim istraživanjima, šta vi smatrate da su tri najvažnija faktora 'konteksta' na Kosovu?

8.1. Uloga školske uprave u kvalitetu obrazovanja

Neprekidnim poboljšanjem obrazovnih politika, upravnici u obrazovanju stvaraju i pružaju mogućnosti većini dece da iskoriste dobijeno znanje, razviju osnovne životne osobine i osnove ponašanja za njihov život. Uspesne škole i kvalitetno obrazovanje su rezultat kvalitetne uprave koja je privržena radu. Ne može postojati kvalitet u školi ukoliko nema kvalitativnog i efektivnog upravljanja i vođstva. Efektivni upravnici u obrazovanju pomažu svojim školama kako bi pripremili viziju koja obuhvata visoke nivoe privrženosti nastavi i učenju – kao preduslov za kvalitetno obrazovanje u njihovim školama.

Direktori škola imaju ključnu ulogu u postizanju dobrog kvaliteta obrazovanja: oni su upravnici nekih od najvažnijih, omogućavajućih faktora i faktora konteksta (koji su izneti ranije) i mogu efektivno uticati na proces nastave u odeljenju.

Rad direktora škole je neizbežno povezan sa kvalitetnim obrazovanjem. Mi smo nekoliko puta tokom modula naglasili ovo. Kako bi direktori škola imali jasnu sliku o pristupu koji koriste efektivni upravnici i vođe, kako bi se obezbedilo kvalitetno obrazovanje u njihovim institucijama, mi vam predstavljamo sledeći dijagram. Nije dovoljno reći da je jedan način kvalitetnog upravljanja i kvalitetnog obrazovanja izložen u dijagramu. Nasuprot, moramo naglasiti da celokupno kvalitetno upravljanje, kao i funkcionisanje ovog dijagrama u obrazovanju zavisi od tri glavna faktora: i) poverenja, ii) upravljanja i vođstva, iii) omogućavanja.

8.2. Standardi kvalitetnog upravljanja i vođstva u školama

Kako bi se obogatila i izmenila zakonska regulativa na Kosovu MONT je pripremio dokument, Standardi efektivnog i kvalitetnog upravljanja i vođstva na Kosovu. Ovaj dokument je korišćen kao osnovni materijal za *Administrativno uputstvo br. 02/2012 o standardima stručne prakse za direktore škola* i treba da bude polazna tačka za stručnu obuku i unapređenje upravnika obrazovanja na Kosovu. Ali takođe je važno shvatiti da se obraća pažnja samo na delove o upravljanju. Direktor škole nije samo upravnik tehničkih stvari nego je i vođa ljudskih bića. Tako da je vođstvo važan faktor svake obrazovne institucije.

Standardi stručne prakse za direktore škola na Kosovu

STANDARD	OPIS
Vođstvo i motivacija	Direktor škole podstiče uspeh škole i učenika olakšavajući razvoj, jasno odražavanje i primenu vizije učenja koja se upućuje na vrednosti, zajedničku misiju i ciljeve škole kao i nastavu odeljenja.
Kvalitetna nastava i učenje	Direktor škole omogućava neprekidan pristup kvalitetnoj nastavi i učenju za sve učenike kroz primenu školske kulture koja ceni i pomaže jednake mogućnosti učenja za sve učenike i stručno napredovanje osoblja.
Planiranje i upravljanje	Direktor škole upravlja školom, aktivnostima i školskim resursima kako bi obezbedio siguran, zdrav i efektivan ambijent učenja.
Saradnja i sudelovanje	Direktor škole gradi dobre odnose sa zajednicama u školi (učenicima, osobljem, školskim upravnim odborom i drugim zainteresovanim stranama) i promovira zajedničko upravljanje u saglasnosti sa interesovanjima učenika ove zajednice.
Zakonodavstvo i društvo	Direktor škole shvata i odgovorno deluje u odnosu na politički, društveni, ekonomski, zakonski i kulturni kontekst koji utiče na školu.
Profesionalna etika	Direktor škole deluje na pravičan način, s integritetom i visokom etikom.

Standardi će biti sastavni deo svakog modula ovog programa, sa ciljem da se pruži prilika učesnicima da bolje razumeju odnos između planiranja školskog razvoja i prakse školskog rukovodstva. Poboljšanje učinka školskog rukovodstva, prema konkretnim pokazateljima učinka navedenim u AU o standardima, još jedan je opšti fokus ovog programa obuke.

Pitanja za razmišljanje i diskusiju:

1. Koji od navedenih standarda su najvažniji za poziciju direktora škole? Preuredite, odredite prioritete i obrazložite
2. Kako bi ste vi ocenili vaše kapacitete za ispunjenje standarda?
3. U kojim oblastima je potrebna veća pomoć?

8.3. Novi mehanizam za osiguranje kvaliteta u preduniverzitetskom obrazovanju na Kosovu

ZAŠTO STRATEGIJA OSIGURANJA KVALITETA?

Osiguranje kvaliteta je jedan od aspekata preduniverzitetskog obrazovanja na Kosovu koji zahteva hitnu intervenciju. Mehanizmi koji su ranije postojali, kao što su centralna pedagoška ustanova, opštinske pedagoške ustanove i pedagozi u školama na Kosovu, ukinute su 2000. godine odlukom UNMIK-a i nisu zamenjene novim, funkcionalnim mehanizmima. U međuvremenu, osnovane su institucije kao što su kosovski Pedagoški institut i Prosvetna inspekcija, ali njihove dužnosti nisu usmerene na osiguranje kvaliteta.

Nakon proglašenja nezavisnosti Kosova, Zakon o obrazovanju u opštinama doneo je novine u oblasti osiguranja kvaliteta tako što je neke odgovornosti u ovom polju delegirao sa centralnog na lokalni nivo. Međutim, opštine nisu bile pripremljene za usvajanje ovog zakona, ne samo kad je u pitanju osoblje, već i u pogledu logističkih aspekata da se odgovori na izazove kao što je sprovođenje sistema osiguranja kvaliteta u zemlji.

Vlada Kosova je u decembru 2015. godine odobrila Strategiju osiguranja kvaliteta za preduniverzitetsko obrazovanje na Kosovu 2016-2020, koju je pripremila Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije.

ŠTA JE SVRHA I KOJI SU STRATEŠKI CILJEVI?

Ovaj dokument ima za cilj da uvede nove mehanizme za sistem osiguranja kvaliteta u podsektoru preduniverzitetskog obrazovanja na Kosovu..

Obezbeđivanje kvalitetnog obrazovanja napreduniverzitetskom nivou jedini je način da se povećaju šanse učenika za dalje obrazovanje i bolje zapošljavanje. Kvalitet u obrazovanju je kompleksno pitanje i povezano je, između ostalog, sa upravljanjem i rukovodstvom, kao i sa infrastrukturom, obrazovanjem i obukom nastavnika, kvalitetom nastavnih programa i udžbenika. Prema tome, osiguravanje kvaliteta je jednako složen poduhvat koji zahteva višestruke paralelne mere za rešavanje različitih aspekata kvaliteta.

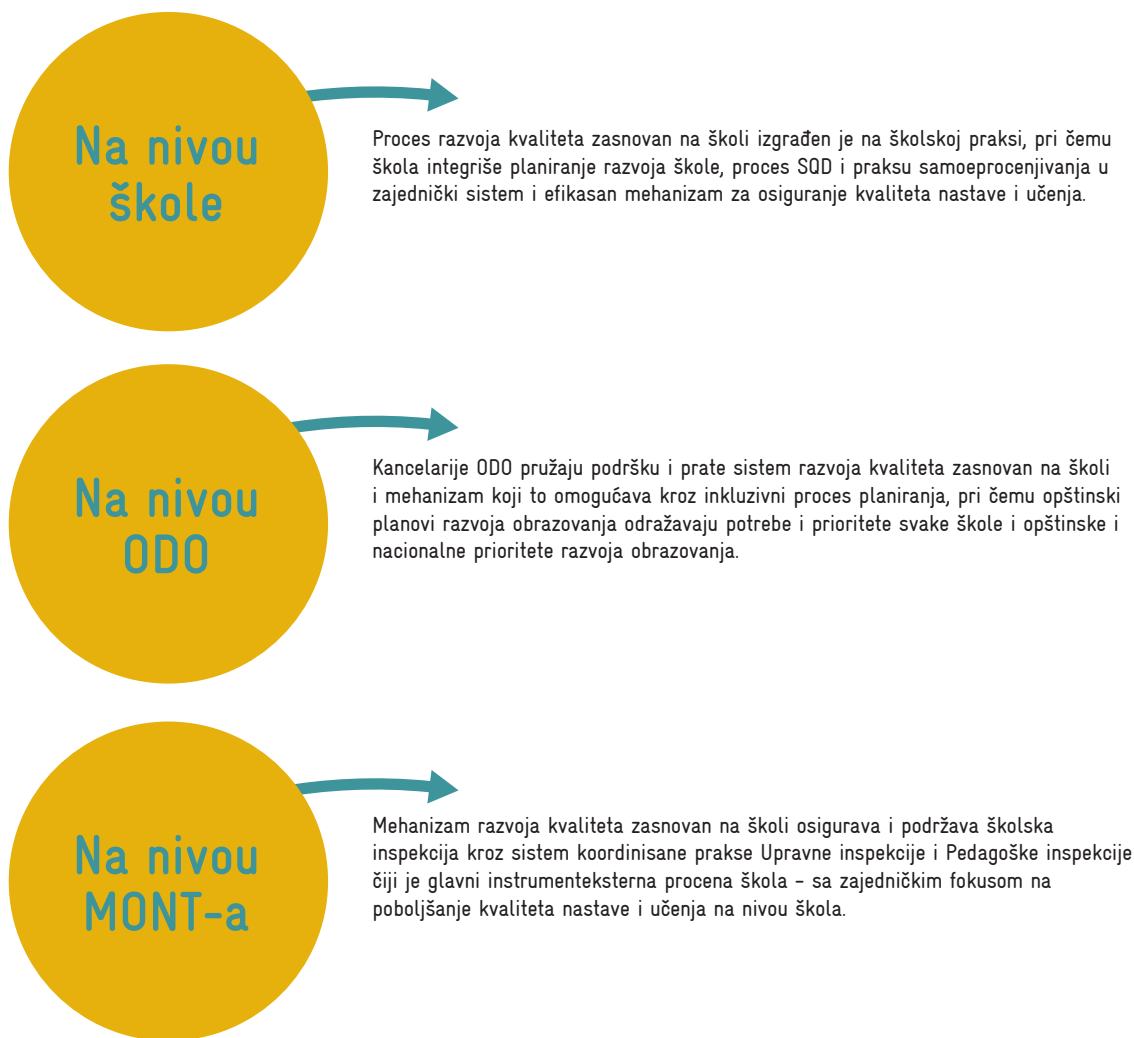
Cilj ove strategije je da predstavi sveobuhvatan sistem osiguranja kvaliteta u podsektoru preduniverzitetskog obrazovanja na Kosovu kako bi doprinela poboljšanju obrazovnih službi i rezultata obrazovanja.

Strategija ima četiri različite komponente koje su predstavljene sa četiri strateška cilja i srodnim merama

- CILJ 1** Izgradnja efikasnih mehanizama za osiguranje kvaliteta
- CILJ 2** Unapređenje planiranja razvoja u školi i na opštinskom nivou
- CILJ 3** Izgradnja kapaciteta za osiguranje kvaliteta na svim nivoima
- CILJ 4** Povećanje svesti relevannih aktera o osiguranju kvaliteta

KOJI JE NOVI MEHANIZAM ZA OSIGURANJE KVALITETA ŠKOLE?

Novi mehanizam osiguranja kvaliteta škole ukratko je prikazan u tabeli koja sledi

Ova strategija osiguravanja kvaliteta ima četiri različite komponente predstavljene kroz nekoliko strateških ciljeva¹³ koji su predstavljeni u dokumentu - Strategija osiguranja kvaliteta za preduniverzitetstko obrazovanje na Kosovu 2016–2020. Svaka komponenta sadrži skup definisanih pokazatelja iznetih za svaki strateški cilj, sa namerom da se oni ostvare do 2020. godine. Pokazatelji su podeljeni u dva perioda: kratkoročni period 2016-2017 i srednjoročni period 2018-2020. Svaki pokazatelj je rezultat sprovođenja niza aktivnosti koje su u vezi sa specifičnim ciljevima.

Detaljan plan je predstavljen u dokumentu SOK i dostupan je u štampanoj verziji u kancelarijama MONT-a i ODO, i na internet stranici MONT-a www.masht.gov.net

¹³ Videti Prilog: Strateški ciljevi osiguranja kvaliteta

Da bi obezbedio praktičnu primenu Strategije za osiguranje kvaliteta, MONT je izradio administrativno uputstvo (AU) kojim se utvrđuju mehanizam i procedure za osiguranje kvaliteta, odgovorno osoblje i relevantni zadaci, obim posla, postupci planiranja i izveštavanja o aktivnostima za osiguranje kvaliteta u podsektoru preduniverzitetskog obrazovanja. Usvojen AU može da se nađe na internet stranici MONT-awww.masht-gov.net

9. Zaključak Modula

Svrha ovog modula je da učesnici obuke steknu opšte znanje o ključnim aspektima obrazovanja sa direktnim uticajem na bolju školu, školu koja će pružiti kvalitetno obrazovanje za sve učenike, bez obzira na njihov pol, fizičko stanje, etničku pripadnost ili društveni status. Centralna uloga direktora škole u ispunjavanju tih očekivanja predstavljena je i o njoj se razgovaralo kroz različite teme i aktivnosti tokom ovog modula. Planirane su mnoge aktivnosti, a neke od njih isprobane su tokom ovog modula. Podstičemo vas da nastavite da učite i razgovarate na temu kvalitetnog obrazovanja, isprobavajući ostale aktivnosti i zadatke i identifikujući nove aktivnosti tokom praktičnog rada. Ovih nekoliko dana obuke trebalo je da doprinese vašem procesu profesionalnog razvoja kao lidera škole - katalizatora promena u školi.

✓ REČNIK

OCENJIVANJE - proces davanja značenja onome što je uočeno ili je očigledno kroz merenje učinka (npr. učenje učenika, kvalitet škole, itd)

DOSTIGNUĆE - stopa ispunjavanja određenih ciljeva, na primer, ciljevi škole, ciljevi projekta, ciljevi programa obuke, ciljevi lekcije, itd

KOMPETENCIJA - dinamička kombinacija kognitivnih i metakognitivnih veština, znanja i razumevanja, međuljudskih, intelektualnih i praktičnih veština i etičkih vrednosti

EFEKTIVNOST - postizanje željenih rezultata

EFIKASNOST - postizanje određenog rezultata korišćenjem najmanje moguće količine resursa (tj. novca, materijala, vremena, ekspertize, itd)

PROCENA - sud o kvalitetu ili vrednosti postignutih rezultata u odnosu na željeni ishod ili proces; na primer, merenje kompetencija učenika ili ocenjivanje kvaliteta procesa kao što je nastava.

INSTRUMENT PROCENE - definisan proces razvijen za merenje, ocenjivanje i sud o kvalitetu postignutog ili željenog ishoda.

POKAZATELJI- Vidljive radnje, ponašanje ili druge činjenice koji ukazuju na prisustvo, stanje ili stanja koja se odnose na standarde. Pokazatelji mogu da se koriste za procenu kretanja ka postizanju standarda..

PRAĆENJE - proces kontinuiranog poređenja očekivanih rezultata sa stvarnim rezultatima

- Redovne sistematske procedure za prikupljanje podataka za različite obrazovne aspekte. Svrha praćenja je da obezbedi efikasnost i efektivnost rada škole.

KONTROLAKVALITETA -Posebni mehanizmi i procedure koje se koriste da bi se osiguralo efektivno korišćenje procesasprovedenih radi postizanja željenih rezultata.

POKAZATELJI KVALITETA - nešto što pokazuje kakvo je stanje u odnosu na željeni kvalitet iliishod

NADZOR - Proces pomoću kojeg zainteresovane strane na svim nivoima stalno dobijajuinformacije o dešavanjima.

STANDARDI – izjava o ciljevima koji definišu kvalitet učinka; skupizjava koje definišu šta pojedinci treba da znaju i budu u stanju da urade u vršenjunjihovih uloga; skup izjava koji pokazuje koji se nivoi dostignuća očekuju i koji nivoi su dostižni.

SAMOPROCENA - proces tokom kojeg institucija, agencija, program ili pojedinacprikuplja informacije za sebe i donosi sud o kvalitetu i vrednosti učinka.

POSMATRANJE - proces posmatranja osoba koje sprovode određenu aktivnost, tokom različitih događaja i situacija u različitim sredinama i u školama.

Literatura

- Republika Kosovo, Ustav Republike Kosovo: <http://www.assembly-kosova.org/?cid=2,100,48>
- Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije, Republika Kosovo, kosovski strateški plan za obrazovanje 2011-2016: <http://www.masht-gov.net/advCms/#id=62>
- Ujedinjene Nacije, Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima: <http://www.un.org/en/documents/udhr/>
- Ujedinjene Nacije, Konvencija o pravima deteta: <http://www2.ohchr.org/english/law/crc.htm>
- Ujedinjene Nacije, Milenijumski ciljevi za razvoj: <http://www.un.org/millenniumgoals/>
- Svetska Banka, Obrazovanje za sve (OZS): <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTEDUCATION/0,,contentMDK:20374062-menuPK:540090-pagePK:148956-piPK:216618-theSitePK:282386,00.html>
- Evropska Komisija (Lisabonski sporazum): http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc30_de.htm
- Komisija Evropskih Zajednica, Ciljevi EU za obrazovanje i obuku (Program 2010. – 2020.), 2011: http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/report10/report_en.pdf
- Hanushek/Woelfmann, 2007, str. 1
- Akin, M., Vlad, V., 2011. „Odnos između obrazovanja i direktnih stranih ulaganja“ u evropskom magazinu ekonomskih i političkih studija/EJEPS - 4(1), 2011
- Evropska Unija, Evropski program za učenje tokom života: http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc78_en.htm

Prilozi

Prilog 1: Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima ¹⁴

Generaln skupština Ujedinjenih nacija je 10. decembra 1948. godine usvojila i proglasila Deklaraciju o ljudskim pravima čiji se ceo tekst može pronaći na sledećim stranicama. Naokn ovog istorijskog čina, Skupština je pozvala sve države članice da objave tekst deklaracije i ulože napore u proširenju, predstavljanju, čitanju i objašnjavanju, posebno u školama i drugim obrazovnim ustanovama u svim zemljama bez obzira na politički status.

Zvanični tekst Deklaracije se može pronaći na šest zvaničnih jezika Ujedinjenih nacija: engleskom, francuskom, ruskom, španskom i arapskom.

UNIVERZALNA DEKLARACIJA O LJUDSKIM PRAVIMA

UVOD

Pošto je priznavanje urođenog dostojanstva i jednakih i neotuđivih prava svih članova ljudske porodice temelj slobode, pravde i mira u svetu;

Pošto je nepoštovanje i preziranje ljudskih prava vodilo varvarskim postupcima, koji su vređali savest čovečanstva, i pošto je stvaranje sveta u kojem će ljudska bića uživati slobodu govora i ubeđenja i biti slobodna od straha i nestašice proglašeno kao najviša težnja svakog čoveka;

Pošto je bitno da ljudska prava budu zaštićena pravnim poretom kako čovek ne bi bio primoran da kao krajnjem izlazu pribegne pobuni protiv tiranije i ugnjetavanja;

Pošto je bitno da se podstiče razvoj prijateljskih odnosa među narodima;

Pošto su narodi Ujedinjenih nacija u Povelji ponovo proglasili svoju veru u osnovna ljudska prava, u dostojanstvo i vrednost čovekove ličnosti i ravnopravnost muškaraca i žena i pošto su odlučili da podstiču društveni napredak i poboljšaju uslove života u većoj slobodi

Pošto su se države članice obavezale da u saradnji s Ujedinjenim nacijama obezbede opšte poštovanje i primenu ljudskih prava i osnovnih sloboda;

pošto je opšte shvatanje ovih prava i sloboda od najveće važnosti za puno ostvarenje ove obaveze;
Generalna Skupština proglašava

¹⁴ U ovom delu je predstavljen samo isečak Deklaracije o ljudskim pravima. Ceo tekst možete pronaći na: <http://www.un.org/en/documents/udhr/>

ovu Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima kao zajednički standard koji treba da postignu svi narodi i sve nacije da bi svaki pojedinac i svaki organ društva, imajući ovu Deklaraciju stalno na umu, težio da učenjem i vaspitavanjem doprinese poštovanju ovih prava i sloboda i da postupnim unutrašnjim i međunarodnim merama obezbedi njihovo opšte i stvarno priznanje i poštovanje kako među narodima samih država članica, tako i među narodima onih teritorija koje su pod njihovom upravom.

ČLAN 1.

Sva ljudska bića rađaju se slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima. Ona su obdarena razumom i sveću i treba jedni prema drugima da postupaju u duhu bratstva.

ČLAN 2.

Svakom pripadaju sva prava i slobode proglašene u ovoj Deklaraciji bez ikakvih razlika u pogledu rase, boje, pola, jezika, veroispovesti, političkog ili drugog mišljenja, nacionalnog ili društvenog porekla, imovine, rođenja ili drugih okolnosti. Dalje, neće se praviti nikakva razlika na osnovu političkog, pravnog ili međunarodnog statusa zemlje ili teritorije kojoj neko lice pripada, bilo da je ona nezavisna, pod starateljstvom, nesamoupravna, ili da joj je suverenost na ma koji drugi način ograničena.

ČLAN 26.

1. Svako ima pravo na obrazovanje. Obrazovanje treba da bude besplatno bar u osnovnim i nižim školama. Osnovno obrazovanje je obavezno. Tehničko i stručno obrazovanje treba da bude svima podjednako dostupno na osnovu njihove sposobnosti.
2. Obrazovanje treba da bude usmereno ka punom razvitku ljudske ličnosti i učvršćivanju poštovanja ljudskih prava i osnovnih sloboda. Ono treba da unapređuje razumevanje, trpeljivost i prijateljstvo među svim narodima, rasnim i verskim grupama, kao i delatnost Ujedinjenih nacija za održanje mira.
3. Roditelji imaju prvenstveno pravo da biraju vrstu obrazovanja za svoju decu.

ČLAN 27.

1. Svako ima pravo da slobodno učestvuje u kulturnom životu zajednice, da uživa u umetnosti i da učestvuje u naučnom napretku i u dobrobiti koja otuda proističe.
2. Svako ima pravo na zaštitu moralnih i materijalnih interesa koji proističu iz svakog naučnog, književnog ili umetničkog dela čiji je on tvorac.

Prilog 2: Konvencija o pravima deteta¹⁵

Usvojena i otvorena za potpisivanje, ratifikaciju i pristupanje od strane Gneralne skupštine Rezolucijom 22/25 od 20. novembra 1989

ČLAN 1

Za potrebe ove Konvencije dete je svako ljudsko biće koje nije navršilo osamnaest godina života, ukoliko se, po zakonu koji se primenjuje na dete, punoletstvo ne stiće ranije

ČLAN 8

1. Strane ugovornice se obavezuju da poštuju pravo deteta na očuvanje identiteta, uključujući državljanstvo, ime i porodične odnose u skladu sa zakonom, bez nezakonitog mešanja

NENI 13

1. Dete ima pravo na slobodu izražavanja; pravo obuhvata slobodu da traži, prima i daje informacije i ideje svih vrsta bez obzira na granice, bilo usmeno, pismeno ili štampano, u umetničkoj formi ili preko bilo kog drugog sredstva informisanja po izboru deteta.

2. Primena ovog prava može biti predmet određenih ograničenja, ali samo takvih koja su određena zakonom i neophodna:

- (a) radi poštovanja prava ili ugleda drugih; ili
- (b) radi zaštite nacionalne bezbednosti ili javnog poretka (ordre public), ili javnog zdravlja ili morala.

NENI 23

1. Strane ugovornice priznaju da mentalno ili fizički nesposobno dete treba da uživa pun i kvalitetan život, u uslovima koji obezbeđuju dostojanstvo, unapređuju samopouzdanje i olakšavaju njegovo aktivno učešće u zajednici.
2. Strane ugovornice priznaju pravo invalidnog deteta na posebnu brigu i ohrabrivaće i obezbeđivati, prema raspoloživim sredstvima, detetu koje ispunjava uslove i onima odgovornim za brigu o njemu, pružanje pomoći koja se zahteva i koja je primerena stanju deteta i mogućnostima roditelja ili drugih koji o detetu brinu.
3. Uvažavajući posebne potrebe nesposobnog deteta, pomoć koja se pruža u skladu sa stavom 2, biće besplatna, uvek kada je to moguće, uzimajući u obzir finansijske mogućnosti roditelja ili drugih koji brinu o detetu i biće osmišljena tako da obezbedi nesposobnom detetu delotvoran pristup i sticanje obrazovanja, obuke, zdravstvene zaštite, usluga rehabilitacije, pripremu za zapošljavanje i mogućnosti rekreacije na način koji vodi postizanju najveće moguće socijalne integracije i individualnog razvoja deteta, uključujući njegov kulturni i duhovni razvoj.
4. Strane ugovornice će unapređivati, u duhu međunarodne saradnje, razmenu odgovarajućih

¹⁵ U ovom delu je predstavljen samo isečak Konvencije o pravima deteta. Ceo tekst možete pronaći na: <http://www2.ohchr.org/english/law/crc.htm>.

informacija na polju preventivne zdravstvene zaštite i medicinskog, psihološkog i funkcionalnog lečenja nesposobnog deteta, uključujući i širenje i pristup informacijama o metodama rehabilitacije, obrazovanja i profesionalnih usluga, sa ciljem da omogući stranama ugovornicama da unaprede svoje sposobnosti i veštine i da prošire svoja iskustva u ovim oblastima. U tom smislu, posebno će se voditi računa o potrebama zemalja u razvoju.

ČLAN 28.

1. Strane ugovornice priznaju pravo na obrazovanje i u cilju postepenog postizanja ovog prava, a na osnovu jednakih mogućnosti, posebno će:
 - (a) učiniti osnovno obrazovanje obaveznim i besplatnim za sve;
 - (b) podsticati razvoj različitih oblika srednjeg obrazovanja, uključujući opšte i stručno obrazovanje, koje bi bilo na raspolaganju i dostupno svakom detetu i preduzimati pogodne mere kao što su uvođenje besplatnog obrazovanja i pružanje finansijske pomoći kada je to potrebno;
 - (c) omogućiti, svim odgovarajućim sredstvima, da više obrazovanje bude dostupno svima u skladu sa sposobnostima;
 - (d) omogućiti da obrazovne i stručne informacije i saveti budu dostupni svoj deci;
 - (e) preduzimati mere za obezbeđenje redovnog pohađanja škole i smanjenje stope napuštanja škole.
2. Strane ugovornice će preduzimati potrebne mere da se disciplina u školi sprovodi na način primeren ljudskom dostojanstvu deteta i u skladu sa ovom Konvencijom.
3. Strane ugovornice će pokretati i podsticati međunarodnu saradnju po pitanjima obrazovanja, posebno u cilju doprinošenja iskorenjavanju neznanja i nepismenosti u svetu i olakšavanja pristupa naučnim i tehničkim saznanjima i modernim nastavnim metodima. U tom smislu, posebno će se voditi računa o potrebama zemalja u razvoju.

ČLAN 29.

1. Strane ugovornice se slažu da obrazovanje deteta bude usmereno na:
 - (a) razvoj detetove ličnosti, talenta i mentalnih i fizičkih sposobnosti do njihovih krajnjih mogućnosti;
 - (b) razvoj poštovanja ljudskih prava i osnovnih sloboda i principa utvrđenih Poveljom Ujedinjenih nacija;
 - (c) razvoj poštovanja detetovih roditelja, njegovog/njenog kulturnog identiteta, jezika i vrednosti, nacionalnih vrednosti zemlje u kojoj dete živi, zemlje iz koje potiče i civilizacija različite od njegove/njene sopstvene;
 - (d) pripremanje deteta za odgovoran život u slobodnom društvu, u duhu razumevanja, mira, tolerancije, jednakosti polova, prijateljstva među narodima, etničkim, nacionalnim i verskim grupama i sa licima domorodačkog porekla;
 - (e) razvoj poštovanja prema prirodnoj okolini.
2. Nijedan deo ovog člana ili člana 28 neće biti tumačen tako da ograničava slobodu pojedinaca ili tela da ustanove ili upravljaju obrazovnim ustanovama, uvek u skladu sa poštovanjem principa utvrđenih

u stavu 1 ovog člana i zahtevima da će obrazovanje koje se pruža u takvim ustanovama odgovarati minimalnim standardima koje država propisuje.

ČLAN 30

U onim državama u kojima postoje etničke, verske ili jezičke manjine ili lica domorodačkog porekla, detetu koje pripada takvoj manjini ili je domorodac, neće biti uskraćeno pravo, u zajednici sa drugim članovima njegove grupe, da uživa svoju kulturu, da ispoveda i manifestuje svoju veru ili da koristi svoj jezik.

ČLAN 31

1. Strane ugovornice priznaju pravo deteta na odmor i slobodno vreme, na učešće u igri i rekreativnim aktivnostima koje odgovaraju uzrastu deteta i na slobodno učešće u kulturnom životu i umetnosti.
2. Strane ugovornice će poštovati i podsticati pravo deteta na puno učešće u kulturnom i umetničkom životu i podržaće pružanje odgovarajućih i jednakih mogućnosti za kulturne, umetničke, rekreativne i slobodne aktivnosti.

Prilog 3: Održivi ciljevi razvoja¹⁶

CILJ 1

Okončati siromaštvo u svim njegovim oblicima i u svakom mestu

CILJ 2

Okončati glad, postići bezbednost hrane i poboljšanje ishrane i promovisati održivu poljoprivredu

CILJ 3

Osigurati zdrav život i promovisati blagostanje za sve u svakom starosnom dobu

CILJ 4

Osigurati inkluzivno i ravnopravno kvalitetno obrazovanje i promovisati doživotne mogućnosti obrazovanje za sve

CILJ 5

Ostvariti rodnu ravnopravnost i osnažiti sve žene i devojke

CILJ 6

Osigurati dostupnost i održivo upravljanje vodama i sanitarnim uslugama za sve

CILJ 7

Osigurati pristup pristupačnoj, pouzdanoj, održivoj i savremenoj energiji za sve

CILJ 8

Promovisati kontinuiran, inkluzivan i održiv ekonomski rast, puno i produktivno zapošljavanje i dostojanstven rad za sve

CILJ 9

Izgraditi otpornu infrastrukturu, promovisati inkluzivnu i održivu industrijalizaciju i podsticati inovacije

CILJ 10

Smanjiti nejednakost unutar i između država

CILJ 11

Učiniti gradove i naselja inkluzivnim, sigurnim, otpornim i održivim

¹⁶ Kompletna Rezolucija koju je Generalna skupština UN usvojila 25.septembra 2015. godine može se naći klikom na sledeći link: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E

CILJ 12

Osigurati održive obrasce potrošnje i proizvodnje

CILJ 13

Preduzeti hitne mere u borbi protiv klimatskih promena i njihovog uticaja

CILJ 14

Održavati i održivo koristiti okeane, mora i morske resursa zarad održivog razvoja

CILJ 15

Zaštititi, obnoviti i promovisati održivo korišćenje kopnenih ekosistema, održivo upravljanje šumama i borbu protiv dezertifikacije i zaustaviti i preokrenuti degradaciju zemljišta i zaustaviti gubitak biodiverziteta

CILJ 16

Promovisati mirna i inkluzivna društva za održivi razvoj, obezbediti pristup pravosuđu za sve i izgraditi efikasne, odgovorne i inkluzivne institucije na svim nivoima

CILJ 17

Ojačati sredstva sprovođenja i revitalizovati globalno partnerstvo za održivi razvoj

Prilog 4: Lisabonski sporazum

Lisabonski sporazum, koji je na snazi od 1. decembra 2009, nije promenio odredbe o ulozi EU u obrazovanju.:

ČLAN 6

Unija ima nadležnosti u sprovođenju podrške, koordinacije i dopune mera država članica. Oblasti ovih nadležnosti će, na nivou Evrope, biti:

(a) zaštita i poboljšanje ljudskog zdravlja; (b) industrija; (c) kultura; (d) turizam; (e) obrazovanje, stručno usavršavanje, omladina i sport;

ČLAN 165. (BIVŠI ČLAN 149. UEZ-A)

1. Unija doprinosi razvoju kvalitetnog obrazovanja podsticanjem saradnje među državama članicama te, ako je to potrebno, podupiranjem i dopunjavanjem njihovih aktivnosti, pri čemu u potpunosti poštuje odgovornost država članica za nastavni sadržaj i ustroj obrazovnih sistema te njihovu kulturnu i jezičnu raznolikost. Unija doprinosi promociji evropskog sporta, vodeći pritom računa o specifičnoj prirodi sporta, njegovim strukturama koje se temelje na dobrovoljnim aktivnostima te njegovoj društvenoj i obrazovnoj ulozi.

2. Ciljevi su delovanja Unije:

- razvoj evropske dimenzije u obrazovanju, osobito nastavom i popularizacijom jezika država članica,
- razvoj evropske dimenzije u obrazovanju, osobito nastavom i popularizacijom jezika država članica,

- podsticanje mobilnosti studenata i nastavnika, između ostalog, podsticanjem akademskog priznavanja istovrednosti diploma i trajanja studija,
- podsticanje saradnje između obrazovnih ustanova,
- razvoj razmjene informacija i iskustava u vezi s pitanjima koja su zajednička obrazovnim sistemima država članica,
- podsticanje razvoja razmene mladih i razmene društveno-pedagoških radnika te podsticanje sudelovanja mladih u demokratskom životu Evrope,
- podsticanje razvoja obrazovanja na daljinu,
- razvijanje evropske dimenzije u sportu promicanjem pravednosti i otvorenosti na sportskim takmičenjima i suradnje među telima odgovornim za sport te zaštitom telesnog i moralnog integriteta sportista i sportistkinja, posebno sportista i sportistkinja

3. Unija i države članice podupiru suradnju s trećim zemljama i međunarodnim organizacijama nadležnim u području obrazovanja i sporta, posebno s Većem Evrope.

4. Kako bi doprinelo ostvarivanju ciljeva iz ovog člana:

- Evropski parlament i Veće, odlučujući u skladu s redovnim zakonodavnim postupkom i nakon savetovanja s Ekonomskim i socijalnim odborom te Odborom regija, donosi podsticajne mere, pri čemu je isključeno bilo kakvo usklađivanje zakona i drugih propisa država članica,
- Veće, na predlog Komisije, donosi preporuke.

ČLAN 166 (BIVŠI ČLAN 150.) UEZ-A)

1. Unija provodi politiku **strukovnog osposobljavanja koja podupire** i dopunjuje delovanje država članica, pri čemu u celosti poštuje odgovornost država članica za sadržaj i ustroj strukovnog osposobljavanja.

2. Delovanje Unije ima za cilj

- olakšati prilagođavanje industrijskim promenama, osobito strukovnim osposobljavanjem i prekvalifikacijom,
- unaprediti početno i trajno strukovno osposobljavanje kako bi se olakšala strukovna integracija i reintegraciju na tržište rada,
- olakšati pristup strukovnom osposobljavanju i poticati mobilnost nastavnika i polaznika, a osobito mladih ljudi,
- poticati suradnju u području osposobljavanja između ustanova za obrazovanje ili osposobljavanje i preduzeća,
- razviti razmjene informacija i iskustava u vezi s pitanjima koja su zajednička sistemima osposobljavanja u državama članicama. 119

3. Unija i države članice podupiru saradnju s trećim zemljama i međunarodnim organizacijama nadležnima u području strukovnog osposobljavanja.

4. Evropski parlament i Veće, odlučujući u skladu s redovnim zakonodavnim postupkom i nakon savetovanja s Ekonomskim i socijalnim odborom te Odborom regija, donose mere kako bi doprineli ostvarivanju ciljeva iz ovog člana, pri čemu je isključeno bilo kakvo usklađivanje zakona i drugih propisa država članica, a Veće, na predlog Komisije, usvaja preporuke.

Prilog 5: Zakon br. 04/L -032 o preduniverzitetskom obrazovanju u Republici Kosovo

ČLAN 1

Svrha

1. Svrha ovog zakona je da uredi preduniverzitetsko vaspitanje, obrazovanje i osposobljavanje na nivou ISCED od 0 do 4, koji se odnosi na obrazovanje i osposobljavanje dece i odraslih koji stiču kvalifikacije u tim nivoima.
2. Svrhe vaspitno-obrazovnog preduniverzitetskog osposobljavanja su
 - 2.1. razvoj ličnosti učenika, talenta i mentalnih i fizičkih sposobnosti do njihovog potpunog potencijala;
 - 2.2. unapređivanje formiranja osnovnih naučnih znanja, komunikacije, zapažanja i analitičkih veština, kreativnosti, autonomije i sposobnosti u vezi sa učenjem;
 - 2.3. razvijanje poštovanja među učenicima prema ljudskim pravima i osnovnim slobodama i principima utvrđenim Poveljom Ujedinjenih Nacija i Ustavom Republike Kosovo;
 - 2.4. razvijanje poštovanja kod učenika prema svojim roditeljima i nastavnicima, prema sopstvenom kulturnom identitetu, jeziku i vrednostima njegove ili njene zajednice, kao i prema vrednostima Republike Kosovo, prema državi iz koje može da potiče za poštovanje diversiteta
 - 2.5. da pripremi učenika za odgovoran život u duhu razumevanja, mira, tolerancije, polne ravnopravnosti i prijateljstva sa pripadnicima svih zajednica u Republici Kosovo i šire;
 - 2.6. da razvija kod učenika poštovanje prema životnoj sredini.
3. Nijedna odredba ovog zakona ne sme da bude tumačena u smislu da umanjuje ili na bilo koji način ograničava bilo koja prava koja uživaju zajednice i njihovi pripadnici shodno važećem Zakonu.

ČLAN 3**Opšti principi preduniverzitetskog obrazovanja**

1. Nijednom licu ne sme biti uskraćeno pravo na obrazovanje.
2. Preduniverzitetsko obrazovanje je zajednička odgovornost roditelja, obrazovnih i stručnih institucija, opština i vlade, na osnovu funkcija i dužnosti koje su uređene ovim zakonom.
3. Opšti je zadatak Ministarstva, opština, nastavnih institucija i ustanova za osposobljavanje i svih drugih organa uključenih u pružanje preduniverzitetskog obrazovanja, kao što je uređeno ovim zakonom i drugim važećim zakonima, da planiraju i pružaju efikasne, efektivne, fleksibilne, sveobuhvatne i profesionalne usluge koje su namenjene da svu decu pružaju jednake mogućnosti u pristupu obrazovanju, u skladu sa njihovim specifičnim sposobnostima i potrebama, kao i da unapređuju njihov obrazovni i društveni razvoj.
4. Tokom planiranja, rukovođenja i izrade sistema preduniverzitetskog obrazovanja, Ministarstvo, opštine i vaspitno-obrazovne ustanove i ustanove za osposobljavanje treba da uzmu u obzir međunarodno usvojene norme obrazovanja za sve, prava deteta, zaštitu ugroženih grupa u društvu i promovisanje ravnopravnosti polova.
5. Tokom sprovođenja svojih funkcija i nadležnosti utvrđenih ovim zakonom i drugim važećim zakonima, Ministarstvo, opštine i obrazovne institucije i ustanove za osposobljavanje dužni su da:
 - 5.1. poštuju i unapređuju prava zajednica i njihovih članova kao što je utvrđeno Ustavom važećim Zakonom.
 - 5.2. neguju poznavanje kulture, istorije, jezika svih zajednica.
6. Pristup i napredovanje kroz sve nivoe preduniverzitetskog obrazovanja omogućiće se u skladu sa odredbama ovog zakona, bez bilo koje stvarne ili pretpostavljene diskriminacije po osnovima kao što su: pol, rasa, seksualna orijentacije, fizički, intelektualni ili bilo koji drugi vid nesposobnosti, bračno stanje, jezik, veroispovest, političko ili drugo ubeđenje, etničko ili društveno poreklo, udruživanje sa nekom zajednicom, imovinsko stanje, rođeni ili bilo koji drugi status učenika ili njegove porodice.
7. Javne obrazovne institucije treba da se suzdrže od učenja veroispovesti ili od ostalih aktivnosti koje propagiraju određenu veroispovest.
8. Ministarstvo, opštine i zajednica dužni su da obrazovne ustanove i ustanove za osposobljavanje učine privlačnim i bezbednim za učenike, nastavnike i roditelje, putem njihovih odgovornosti u oblasti nastavnog plana, standarda izgradnje i održavanja školskih objekata, zdravlja i bezbednosti, očuvanja ambijenta kao i razmatranje disciplinskih pitanja i ponašanja.

ČLAN 4**Zaštita ugroženih grupa**

1. Sva lica zaposlena u obrazovnim ustanovama uspostavljenim ili regulisanim u skladu sa ovim zakonom, dužna su da preduzmu sve razumne korake kako bi se obezbedilo da učenici i osoblje ne budu povređivani ili izloženi bilo kakvim uvredljivim rečima ili delima.
2. Telesno kažnjavanje i bilo koji drugi oblik ponižavajućeg kažnjavanja zabranjeni su u svim obrazovnim ustanovama i ustanovama za osposobljavanje bez obzira da li se one finansiraju javnim ili privatnim sredstvima.

3. Promotivne aktivnosti van okvira kurikuluma Kosova u korist ili na štetu bilo koje političke partije, pola, rase, etničkog porekla, veroispovesti ili društvenog položaja zabranjene su u svim obrazovnim ustanovama i ustanovama za osposobljavanje. Kad se prilikom akademske aktivnosti pred učenicima pokrenu gore pomenuta pitanja, učenicima treba na uravnotežen način pružiti i suprotna mišljenja.

ČLAN 8

Inspekcija obrazovanja

- 8.0 Inspekcija obrazovnih institucija i onih za osposobljavanje u cilju koji je napomenut u podstavu 1.9. stava 1. člana 5 ovog zakona, je obaveza Departmana za inspekcije pri Ministarstvu.
- 8.1. Organ za inspekciju izvire iz Ministarstva; direktori obrazovnih institucija i onih za osposobljavanje kao i Opštinski Direktoriat za Obrazovanje (ODO), uprave za obrazovanje će saradivati sa ovlašćenim inspektorima, i pružiće svu potrebnu dokumentaciju, pristup institucijama, i lično će učestvovati u inspekciji ili preko ovlašćenih zamenika.
- 8.2 Inspekcija će se organizovati u godišnji ciklus planiranja, sa mogućnošću posebnih inspekcija pod uslovima određenim od strane Departmana za inspekcije
- 8.3 Cilj inspekcije funkcionisanja obrazovnih institucija i onih za osposobljavanje u nivoima 0,1, 2, 3 i 4 ISCED-a su da zajedno sa inspektorima iz ostalih polja (zapošljavanje, obrazovanje, izgradnja, finansije, itd), kontrolišu i evidentiraju:
- 8.4 apoštovanje dužnosti i traženih funkcija od strane institucija u skladu sa ovim zakonom kao i ostalim zakonima i podzakonskim aktima;
- 8.5 funkcionisanje rukovodećeg saveta institucije, funkcionisanje roditeljskog saveta i saveta učenika, tačnost podataka učenika prema stepenima i razredima, tačnost pedagoških i školskih dokumenata, organiziranje predavanja
- 8.6 broj, kvalifikacije i mogućnost za profesionalni razvoj nastavnog osoblja;
- 9.0 ambijent rada, poštujući standarde za zdravlje i bezbednost, registrovane podatke o disciplinskim merama i njihove rezultate;

ČLAN 16

Komitet roditelja Kosova (KRK)

1. Ministarstvo osniva Komitet roditelja Kosova (KRK). Komitet ima devet (9) članova. Zvanični mandat traje četiri (4) godine i članovi biraju predsedavajućeg i podpredsedavajućeg komiteta.
2. Funkcija KRK je da predstavlja interese roditelja, da dostavi Ministarstvu svoje mišljenje u vezi bilo kojeg aspekta preduniverzitetskog obrazovanja i da bude glavni kanal komuniciranja i konsultacija između Ministarstva, obrazovnih institucija i institucija osposobljavanja i roditelja
3. Ministarstvo izdaje podzakonski akt za rad KRK, uključujući procedure za imenovanje i izbor članova, uključujući uvek i članove različitih zajednica.
4. Ministarstvo obezbeđuje godišnji budžet i logističku infrastrukturu u cilju osiguravanja efektivnog rada i funkcionisanja KRK.

ODGOVORNOSTI INSTITUCIJA OBRAZOVANJA

ČLAN 17

Upravni odbor

1. Svaka obrazovna institucija i institucija za osposobljavanje moraju imati upravni organ. U slučaju kada se ne može formirati upravni organ, ili ne može da se sastaje u periodu od tri (3) 15 meseca, njegove funkcije preuzima direktor institucije, pod uslovom da opština (Ministarstvo u slučaju institucija iz 4. nivoa ISCED-a), nastavlja sa daljim pokušajima osnivanja istog i da održava redovne sastanke svaka tri meseca.

11. Upravni odbor je sastavljen od:

- 11.1. tri (3) predstavnika roditelja, uključujući jednog predstavnika nevećinske zajednice,
- 11.2. ako u ustanovi ima prisutnih učenika iz takvih zajednica;
- 11.3. dva (2) predstavnika iz društva (akteri imenovani od strane opštine);
- 11.4. tri (3) predstavnika iz redova nastavnika;
- 11.5. u slučajevima škola nivoa 2 i 3 ISCED-a, jednog predstavnika učenika, izabranog od
- 11.6. strane učenika koji pohađaju tu školu.
- 11.7. da odlučuje o upotrebi sredstava datih školi od strane roditelja i drugih donatora;
- 11.8. da odobrava plan vannastavnih aktivnosti u školi koje predlaže direktor škole;
- 11.9. da odlučuje o kodeksu oblačenja u školi za osoblje i učenike;
- 11.10. da izražava svoje stavove u vezi sa svim pitanjima koja se odnose na školu ili na
- 11.11. bilo koji aspekt preduniverzitetskog obrazovanja;
- 11.12. da, u okviru granica utvrđenih Ustavom i važećim Zakonom i na predlog nastavnog
- 11.13. osoblja, odobrava spisak udžbenika i drugih nastavnih materijala koji će se koristiti u školi;
- 11.14. da učestvuje u formulisanju razvojnih planova obrazovanja od strane opštine,
- 11.15. ukoliko se oni tiču dotične škole;
- 11.16. da vrši sve ostale funkcije kojemu se mogu poveriti od strane opštine u skladu sa ovim Zakonom.

ČLAN 18

Savet učenika

1. Upravni odbor svake škole ISCED nivoa 2 i 3 osniva savet učenika koji je sastavljen od najmanje po jednog izabranog učenika iz svakog razreda, biranog tajnim glasanjem svake godine.
2. Funkcija saveta učenika je da radi na poboljšanju nastavne sredine, uslova rada i interesa koji
3. se odnose na zdravlje, bezbednost i blagostanje učenika kao i da budu predstavljeni u Upravnom odboru.

ČLAN 19**Savet roditelja**

1. Svaka obrazovna ustanova ili ustanova za osposobljavanje mora da ima savet roditelja
2. Nadležnosti i delokrug rada saveta roditelja utvrđuju se posebnim podzakonskim aktom.
3. Savet roditelja bira se tajnim glasanjem iz redova roditelja svih učenika koji pohađaju dotičnu ustanovu.
4. Osim zastupljenosti u savetu roditelja, roditelji imaju pravo da se žale nastavniku, direktoru obrazovne ustanove ili ustanove za osposobljavanje, opštini i Ministarstvu, a u vezi sa kvalitetom nastave i obrazovnom sredinom.

KURIKULUM, ŠKOLSKI UDŽBENICI, NASTAVNA SREDSTVA I STANDARDI

ČLAN 24**Okvir Kosovskog kurikuluma**

5. MMinistarstvo, KAKS, opština, Upravni odbor i direktor jedne obrazovne institucije obavljaju svoje dotične funkcije u skladu sa ovim Zakonom, s ciljem obezbeđivanja da Kosovski okvir kurikuluma sadrži sledeće principe: kvalitetno obrazovanje i školovanje za sve, sveobuhvatnost, pristup zasnovan na nadležnostima, fleksibilnost i pokretljivost, transparentnost i odgovornost i učenje tokom celog života, kao i:
 - 5.1. promoviše moralni, kulturni, mentalni i fizički razvoj učenika i društva;
 - 5.2. priprema učenike za mogućnosti, odgovornosti i iskustva u kasnijem životu, uključujući radni život.
 - 5.3. potrdjuje znanje, veštine i sposobnosti koje odgovaraju nivou obrazovanja;
 - 5.4. neguje duh poštovanja, razumevanja i tolerancije među svim zajednicama.
8. Kurikulum specifičan za zajednicumora da osposobi učenike svake zajednice da šire svoje razumevanje i znanje o sopstvenom identitetu, kulturi, veroispovesti i jeziku kao i da ohrabri međukulturni dijalog.

ČLAN 39**Posebne Obrazovne Potrebe**

1. Dete ima poteškoća u učenju ako:
 - 1.1. ima znatno veću poteškoću u učenju u odnosu na većinu dece istog uzrasta; ili
 - 1.2. ima nesposobnost koja ga sprečava ili ometa od korišćenja obrazovnih mogućnosti one vrste koje se pruža deci njegovog uzrasta u obrazovnoj ustanovi ili ustanovi za osposobljavanje.

2. Za dete se ne smatra da ima poteškoća u učenju isključivo zbog jezika, ili oblika jezika na kojem ono pohađa predavanje i koji se razlikuje od jezika ili oblika jezika na kojem je ikada govoreno u njegovom domu, ili zbog toga što pripada nekoj određenoj zajednici, i u takvim slučajevima opština je dužna da obezbedi pružanje efikasne podrške detetu na jeziku na kojem ono pohađa nastavu.
3. Obezbeđivanje posebnog obrazovanja za neko dete podrazumeva obezbeđivanje obrazovanja koje je dodatno ili se razlikuje od obrazovanja koje se obično pruža detetu istog uzrasta u obrazovnoj ustanovi ili ustanovi za osposobljavanje u opštini.
4. Pružanje specijalnog obrazovanja nije ograničeno na decu sa poteškoćama u učenju, već se odnosi i na posebno darovitu decu za koju su možda neophodne izmene u normalnoj šemi napredovanja kroz sistem obaveznog obrazovanja, uključujući i kurikulum.

ČLAN 40

Princip sveobuhvatnog obrazovanja

1. Izričita namera ovog zakona je da principi sveobuhvatnog obrazovanja budu primenjivani u Republici Kosovo kao najbolja praksa u skladu sa međunarodnim normama koje su utvrđene u Konvenciji UNESCO-a o pravima deteta (1989. godina), Izjavi iz Salamanke (1994. godina), Konvencije UN-a o pravima osoba sa ograničenim sposobnostima (2007. godina) i drugim relevantnim međunarodnim konvencijama ili preporukama.
2. Princip sveobuhvatnog obrazovanja je da
 - 2.1. obrazovne ustanove ili ustanove za osposobljavanje treba da prihvate svu decu bez obzira na njihovo fizičko, intelektualno, socijalno, lingvističko ili bilo koje drugo stanje i da promovišu integraciju i kontakt između dece,
 - 2.2. relevantna podrška treba da bude ponuđena na osnovu individualnih potreba učenika; i
 - 2.3. su posebne obrazovne sredine ili specijalne škole opravdane samo onda ako se na osnovu stručne osnove smatra nepraktičnim da se neko dete upiše u opštinsku školu ili ustanovu za osposobljavanje.
3. Opštine su dužne da preduzimaju mere za pružanje podrške obuhvatanju dece u opštinskim školama, uključujući uspostavljanje prostorija za resurse i dodatnih odeljenja za učenike sa fizičkim nesposobnostima, uključujući i senzorna telesna oštećenja.
4. Opštine su dužne da obezbede besplatan, bezbedan i odgovarajući prevoz, na osnovu individualne stručne procene, za decu sa telesnim oštećenjima ili poteškoćama u učenju koja pohađaju opštinske škole.

ČLAN 41

Stručna procena

1. Svaka opština treba sama ili u saradnji sa drugim opštinama da uspostavi ekipu za stručnu procenu posebnih obrazovnih potreba, sastavljenu od stručnjaka za obrazovanje, socijalni rad, psihologiju i rehabilitaciju, kao spoljašnje podrške obrazovnim institucijama ili institucijama za osposobljavanje i da pruža savetovanje i vođstvo nastavnicima, učenicima i roditeljima.
2. Stručna procena može biti pokrenuta na zahtev roditelja ili obrazovne institucije ili institucije za osposobljavanje uz pristanak roditelja.

3. U skladu sa principom sveobuhvatnog obrazovanja, i uzimajući u obzir želje i mišljenja roditelja, profesionalna procena razmatra i odlučuje da li učenik treba da pohađa specijalnu nastavu i koju vrstu nastave treba da pohađa, kada su ciljevi procene sledeći:
 - 3.1. za procenu sposobnosti, interesovanja i potrebe deteta;
 - 3.2. za pružanje preporuka o metodama nastave, sredstvima nastave i o ostalim usklađivanjima nastave i blagostanja deteta
 - 3.3. za ograničavanje potreba za posebnim sredstvima potrebnim za nastavu,
 - 3.4. za pružanje preporuka o registraciji učenika
4. Ministarstvo putem podzakonskog akta utvrđuje procedure i vremenske rokove za stručnu procenu. Ako se odluka opštine razlikuje od stručne procene, razlozi odluke opštine moraju da budu obrazloženi pisanim putem. Roditeljima se mora pružiti mogućnost da ulože pisane podneske. U takvim slučajevima Ministarstvo donosi odluku prilikom čijeg donošenja može da konsultuje stručnjake koje ono odredi.
5. Sadržaj nastave za učenike sa specijalnim obrazovnim potrebama mora biti utvrđen u individualnim obrazovnim planovima (IOP). Procedura i obrazac za IOP regulisani su podzakonskim aktom.

Prilog 6: Kosovski strateški plan za obrazovanje 2017-2021

3. Naša vizija, misija i vrednosti

KSPO 2017-2021 uzima kao polaznu tačku zakonodavne akte koje je usvojila Vlada Kosova, Nacionalnu strategiju razvoja 2016-2021 i drugu relevantnu dokumentaciju. U okviru ovih parametara, a uzimajući u obzir sadašnje nacionalno i međunarodno okruženje, široka grupa aktera uključenih u izradu KSPO formulisala je ažuriranu viziju obrazovanja na Kosovu: Kosovo, konkurentno informisano društvo, zasnovano na evropskim vrednostima sa jednakim mogućnostima za sve njegove građane, daće doprinos održivom ekonomskom i društvenom razvoju.

Mandati osnovnih institucija odgovornih za obrazovanje i obuku na Kosovu uneti su u zakon ili administrativna uputstva. Međutim, sve organizacije, pored toga što moraju da poštuju svoj mandat, relativno su slobodne da pokrenu drugu aktivnost sve dok ona nije izričito zabranjena. Ostaje nada da će sve institucije u potpunosti razviti sopstvene potencijale za poboljšanje kvaliteta u pružanju obrazovanja na svim nivoima na Kosovu. U izjavi o misiji koju su formulisali relevantni akteri tokom izrade KSPO navedeno je sredstvo koje može da pomogne u podsticanju ove kreativnosti: Razvoj sistema obrazovanja zasnovanog na kvalitetu, sveuključivosti i odgovornosti, nudi obrazovanje i obuku pojedincima u skladu sa najboljim međunarodnim standardima i praksama .

Takođe smo preduzeli meru afirmacije naših vrednosti kako bi istakli naš strateški pristup suočavanju sa okolnostima koje se brzo menjaju i u kojima će se sprovoditi KSPO, i pružili podršku ispunjavanju naših ciljeva. Vrednosti podupiru našu organizacionu kulturu i ponašanje. One identifikuju ono u šta snažno verujemo i čine čvrstu izjavu o verovanjima, stavovima i ponašanju koje usmerava način na koji ćemo pružiti kvalitetno obrazovanje i usluge obuke ljudima na Kosovu. Održali smo opsežne konsultacije kako bi osigurali da su vrednosti zajedničke.

VIZIJA

Kosovo, konkurentno informisano društvo, zasnovano na evropskim vrednostima sa jednakim mogućnostima za sve njegove građane, daće doprinos održivom ekonomskom i društvenom razvoju.

MISIJA:

Razvoj sistema obrazovanja zasnovanog na kvalitetu, sveuključivosti i odgovornosti, nudi obrazovanje i obuku pojedincima u skladu sa najboljim međunarodnim standardima i praksama

VREDNOSTI :

- ✓ **POŠTOVANJE** prilazimo drugima na način koji pokazuje da cenimo njih i njihov doprinos. Pokazujemo poštovanje u odnosima sa svim našim akterima, uključujući odnos između rukovodstva i zaposlenih, i u načinu na koji komuniciramo sa finansijerima i pružamo usluge klijentima.
- ✓ **INTEGRITETI:** zadobićemo poverenje i poštovanje tako što ćemo biti moralni, poštenu i nepristrasani. Poštenu smo i iskreni u svim našim odnosima i komunikaciji. Dajemo blagovremene, odgovarajuće i tačne informacije.
- ✓ **INKLUZIJA :** posvećeni smo različitosti, jednakim mogućnostima i socijalnoj pravdi i cenimo i slavimo razlike. Pružamo kulturno inkluzivne i kulturno odgovorne usluge.
- ✓ **SARADNJA I PARTNERSTVO:** potvrđujemo da su partnerstvo i saradnja najefikasniji način da se poboljša kvalitet naših usluga.
- ✓ **INOVACIJA:** otvoreni smo za promene, prilagodljivi smo, aktivni i inovativni doku našim školama i na radnim mestima zajednički radimo na pronalaženju novih pristupa prevazilaženju izazova u okruženju Ikoje se stalno menja.
- ✓ **IZUZETNOST:** očekujemo puno od nas samih, naših učenika i naših zajednica i težimo neprekidnom unapređenju kvaliteta naših usluga.

Naš strateški pristup

Uložili smo velike napore da naš pristup izradi KSPO 2017-2021 bude što je moguće više strateški, kao što je utvrđeno u najrelevantnijim ažuriranim smernicama.

Dosta se razmišljalo o tome koji elementi mogu najverovatnije da omoguće proizvodnju novog KSPO koji bi težio da bude izuetan po svom dizajnu i sadržaju, a koji bi imao stvaran uticaj na obrazovanje na Kosovu.

Ključne izabrane komponente našeg strateškog pristupa grafički su ilustrovane u tabeli koja sledi:

5. Naši strateški prioriteti

Strateški prioriteti KSPO 2017-2021 pretežno su tematski, sa samo dva koja se odnose na posebne podsektore. Odluka da se usvoji ovakav pristup odraz je pitanja koja se preklapaju a koja su uočena tokom revizije KSPO 2011-2016, i ponavlja tematske prioritete koje je već identifikovala Vlada i, pre svega, želju da se osigura da novi KSPO ima jasnu stratešku orijentaciju. Dva izuzetka, stručno obrazovanje/obrazovanje odraslih i visoko obrazovanje, neminovno su šira u svojim nadležnostima od podsektora MONT-a koji su usmereni na školu. Uočeno je i ispitano sedam strateških prioritetnih oblasti

Strateški prioritet/SP 1:Učešće i inkluzija

Povećanje učešća i obezbeđivanje jednakih mogućnosti za razvoj, obuku i obrazovanje svakog pojedinca u preduniverzitetskom obrazovanju

Ovaj strateški prioritet povezan je direktno sa prioritetima Vlade, Strateškim okvirom EU 2020 i SE 2020, kao i sa direktnijom procenom KSPO 2011-2016. Međutim, za veću inkluziju i sprečavanje napuštanja školovanja potrebno je vreme i ne može se postići bez potpunog sprovođenja pravnog okvira. Prema tome, ovo je kompleksno pitanje koje zahteva mobilizaciju škola, ali i lokalne i centralne vlasti. Ovaj strateški prioritet jasno je povezan sa drugim aspektima KSPO, a uz stvaranje integrisanog sistema za prikupljanje, obradu i korišćenje podataka takođe će omogućiti praćenje dece sa posebnim potrebama i dece koja napuštaju školovanje, kao i poboljšanje kvaliteta nastave kroz organizovanje programa obuke za inkluziju i sprovođenje osnovnih ideja i ciljeva OKK.

Strateški prioritet/SP 2: Upravljanje sistemom obrazovanja

Poboljšanje kvaliteta i efikasno upravljanje sistemom obrazovanja, zasnovano na transparentnosti i odgovornosti

Ovaj strateški prioritet proističe direktno iz Nacionalne strategije razvoja. U okolnostima u kojima je obrazovni sistem decentralizovan, napredak u pružanju obrazovanja zavisi u velikoj meri, pored dostupnosti potpune finansijske i profesionalne autonomije, od razvoja kapaciteta upravljanja na centralnom, opštinskom i nivou škole. U kontekstu decentralizacije, jačanje kapaciteta na lokalnom/nivou škole mora da se proširi na tela kao što su upravni odbori škola, koja treba da imaju ključnu ulogu u tom procesu. Ovaj prioritet, dakle, podupire celokupan KSPO 2017-2021 i, kao i kod SP1, usko je povezan sa drugim aspektima KSPO, koji bi trebalo da budu vodeći principi izgradnje kapaciteta za upravljanje i razvoja sistema za osiguranje kvaliteta.

Strateški prioritet/SP 3: Osiguranje kvaliteta

Razvoj funkcionalnog sistema osiguravanja kvaliteta, u skladu sa međunarodnim standardima

Ovaj strateški prioritet odgovara ključnom elementu NSR-a, i povezan je direktno sa Strategijom osiguranja kvaliteta. Ovaj element trenutno u velikoj meri nedostaje u obrazovnom sistemu na Kosovu i biće osnova za svaki dalji napredak u pružanju kvalitetnog obrazovanja. Pored stvaranja sistema za upravljanje kvalitetom i razvoja relevantnih procesa i sredstava, razvoj kapaciteta na svim nivoima biće neophodan za funkcionisanje svakog novog sistema osiguranja kvaliteta. Osim toga, s obzirom na trenutnu klimu na Kosovu, biće potrebne aktivnosti podizanja svesti o stvaranju okruženja u kome se podstiče odgovornost. Iako je sistem osiguranja kvaliteta za visoko obrazovanje, i donekle za stručno obrazovanje, odvojen i već uspostavljen, ovaj strateški prioritet u velikoj meri zavisi od zakonodavnih promena. Zatim, on je direktno povezan, u dvosmernom odnosu, sa poboljšanjima u upravljanju obrazovanjem i ima ključnu funkciju u osiguravanju uspeha drugih strateških prioriteta.

Strateški prioritet 4/SP4: Razvoj nastavnika

Unapređenje kvaliteta nastave kroz efektivan i održiv sistem za profesionalni razvoj nastavnika i pripremu

Značaj ovog strateškog prioriteta je očigledan. Prema međunarodnom istraživanju obrazovne ekonomije kvalitet nastavnika je glavna determinanta učinka učenika. Osnovni fokus u ovoj oblasti

je, dakle, izgradnja održivog sistema za stručno usavršavanje nastavnika, što će doprineti realizaciji reforme školstva i direktno uticati na poboljšanje ishoda učenika. Da ponovimo, ovaj strateški prioritet povezan je sa svim ostalim na različite načine, od pružanja programske pomoći nastavnicima da sprovedu inkluziju učenika u proces učenja, posvećujući dodatnu pažnju učenicima sa posebnim potrebama i učenicima iz marginalizovanih grupa (SP1), preko organizovanja obuke za sprovođenje OKK (SP5), do uticanja na kvalifikacije budućih nastavnika koje nude institucije visokog obrazovanja (SP7)..

Strateški prioritet 5/SP5: Učenje i nastava

Maksimiziranje učenja kroz kvalitetnu nastavu, sprovođenje nastavnih planova zasnovanih na kompetencijama i pomoću visokokvalitetnih nastavnih resursa

Sprovođenje novog nastavnog programa u svim školama smatra se ključnim za poboljšanje kvaliteta učenja na Kosovu. Pored obuke nastavnika, ovo zahteva pripremu udžbenika i drugog nastavnog materijala za učenje, uključujući i elektronski nastavni materijal koji je u skladu sa OKK. Ovo takođe pretpostavlja da posebna pažnja treba da se posveti opremanju škola opremom za informacionu komunikaciju, kao i drugim nastavnim pomagalicama. Ovaj prioritet povezan je sa SP1 u smislu razvoja pristupa i inkluzije; sa SP3, posebno u vezi sa organizacijom rada školskih odeljenja; i sa SP4 u tome da uspešno sprovođenje novog nastavnog plana i programa u velikoj meri zavisi od razvoja nastavnika

Strateški prioritet 6/SP6: Stručno obrazovanje i obrazovanje odraslih

Usklađivanje stručnog obrazovanja i obuke sa zahtevima tržišta rada u zemlji i inostranstvu i stvaranje otvorenog sistema za obrazovanje odraslih

Ovaj prioritet je direktno povezan sa nekoliko domaćih i međunarodnih inicijativa koje pre svega proizilaze iz strategije EU 2020 i SE 2020. Što se tiče stručnog obrazovanja i obuke fokus će biti na poboljšanju relevantnosti školskih programa za potrebe tržišta rada, izradi specifičnog osnovnog kurikuluma za stručno obrazovanje i obuku, koji je usklađen sa OKK, sistematskom pružanju visoko kvalitetnog radnog iskustva i stručnoj praksi i, specifično za kontekst Kosova, obezbeđivanju održivosti centralnih kompetencija i njihovog daljeg razvoja. Što se tiče obrazovanja odraslih, fokus mora da bude ništa manje nego uspostavljanje efikasnog i kvalitetnog sistema obrazovanja za odrasle. Ovaj strateški prioritet ukršta se posebno sa SP1, s obzirom da sa promovisanjem rodne ravnopravnosti i inkluzije treba da se nastavi u stručnom obrazovanju i obuci i da treba da ih dopuni doživotno učenje

Strateški prioritet 7/SP7: Visoko obrazovanje

Poboljšanje kvaliteta i konkurentnosti visokog obrazovanja kroz promovisanje izuzetnosti u nastavi, naučnog istraživanja, umetničkog stvaranja, inovacije i internacionalizacije

Osnovni prioritet u ovoj oblasti je poboljšanje kvaliteta u visokoškolskim ustanovama. Ovo ima mnogo aspekata, uključujući prilagođavanje studijskih programa uslovima tržišta rada, promovisanje naučnih istraživanja i omogućavanje umetničkog rada i inovacija u visokoškolskim ustanovama. Pažnja će se posvetiti kvalitetu nastave i potrebi da se poveća akademska mobilnost akademskog osoblja i studenata,

kao i učesće u međunarodnim programima visokog obrazovanja i naučnim istraživanjima. Iako je navodno zasnovan na podsektoru, u stvarnosti je ovaj prioritet na različite načine povezan sa većim delom ostatka KSPO 2017-2021: na primer, raznovrsno učesće studenata u visokom obrazovanju može se postići ako su učenici iz marginalizovanih grupa u dovoljnoj meri uključeni u preduniverzitetsko obrazovanje (SP1); i obuka profesora na fakultetima, dok zadatak specijalizovanih institucija visokog obrazovanja treba da se sprovede u skladu sa zahtevima kvalitetne nastave (SP4)..

Prilog 7: Okvirni kurikulum Kosova

3. Načela okvirnog kurikuluma

1.3. Ciljevi preduniverzitetskog obrazovanja

Obrazovanje na Kosovu ima za cilj razvoj znanja, veština, stavova i vrednosti koje zahteva demokratsko društvo. Ovo omogućava da mladi ljudi budu aktivni i odgovorni građani, da se konstruktivno postavljaju prema različitostima i izazovima, kao i da poštuju svoja prava i prava drugih. Obrazovanje omladine na Kosovu će stvoriti uslove za njihovu nezavisnost, kako bi ostvarili svoj lični život i doprineli izgradnji i dobrobiti kosovskog društva.

U ovom kontekstu, ciljevi obrazovanja su:

- gajenje ličnog identiteta, nacionalnog, stanja kulturne pripadnosti
- generalno unapređenje kulturnih i građanskih vrednosti
- razvoj odgovornosti za sebe, druge, za društvo i životno okruženje
- sposobnost za život u raznovrsnim društvenim i kulturnim kontekstima
- razvoj preduzetništva i korišćenje tehnologije
- obuka za doživotno učenje.

Obrazovanje će omogućiti učenicima da razumeju, poštuju i neguju nacionalne tradicije i zajednicu u kojoj žive, da cene porodične tradicije, da neguju i doprinose obogaćivanju svog kulturnog nasleđa, regiona gde žive i šire.

Učenici će biti u stanju da kreativno iskoriste svoje znanje i veštine u različitim situacijama i novim kontekstima, da se angažuju individualno ili u saradnji sa drugima u identifikovanju i rešavanju problema putem svojih veština, kao i da razvijaju nezavisno i kritičko razmišljanje.

Učenici će biti ohrabrivani da razvijaju odgovornost za sebe, druge i okolinu, u kontekstu svesti o posledicama ličnih akcija, kao i svesti o važnosti i odgovornosti preuzetih inicijativa.

Učenici će biti ohrabrivani da razvijaju samopouzdanje i pozitivno motivisanje, kao i da koriste svoja prava. Oni će biti ohrabrivani da neguju svoju radoznalost i pozitivan stav prema razlikama u razumevanju ideja, pojava, ličnosti, kultura, itd..

Obrazovanje će omogućiti učenicima da svojim punim potencijalom doprinesu u izgradnji i blagostanju kosovskog društva, a razvijaće i svoju individualnu nezavisnost i sposobnost da grade svoj lični život.

Opšti ciljevi obrazovanja su integrisani u set rezultata obrazovnog konteksta i moraju biti deo svakodnevnog školske kulture.

Njihovo ostvarivanje zahteva sve obrazovne institucije i sve druge aktere koji učestvuju u procesu obrazovanja na Kosovu

Principi Okvira nastavnog plana i programa

Okvir nastavnog plana i programa ima regulatornu ulogu u celokupnom univerzitetskom obrazovnom sistemu, a zajednički principi obezbeđuju doslednost i koherentnost sistema. Stoga će glavni principi koji stoje u temelju izrade Okvira nastavnog programa biti glavna referenca za dizajn osnovnog nastavnog programa (nastavnog plana i programa koji je zajednički za sve učenike), kao i za dizajn svih ostalih dokumenata Nastavnog plana i programa. Principi za izradu i implementaciju Okvira nastavnog plana i programa na Kosovu su sledeći

SVEOBUHVAATNOST

Ovaj princip odnosi se na pravo svakog deteta na jednaku uključenost u kvalitetno obrazovanje.

Vođen ovim principom, Okvir nastavnog plana omogućava modifikovano rešenje za bavljenje razlikama u učenjskim procesima učenja i njihovim specifičnim potrebama, doprinoseći tako razvoju punog obrazovnog potencijala svakoga od njih. Uzimajući u obzir individualne potrebe i stilove u učenju, iskustva učenja u školi će pomoći motivaciju za učenje, kao uslov za poboljšanje redovnosti pohađanja nastave i podizanja nivoa uspeha učenika.

U ovom kontekstu, Okvir nastavnog plana i programa promovira:

- (a) iskustva učenja i razmišljanja o informacijama o glavnim učenjskim interesima i njihovom potencijalu
- (b) smisljeno učenje (npr. orijentisana praktična rešenja za probleme u svakodnevnom životu), i
- (c) aktivno uključivanje učenika u izbor i planiranje iskustava, posedovanje svesti o važnosti određenih iskustava, kao i sposobnost da se vrednuju i ocenjuju ishodi u učenju.

RAZVIJANJE KOMPETENTNOSTI

državni nastavni plan će jasno definisati znanje, veštine, stavove i vrednosti koje društvo i obrazovni eksperti smatraju za neophodne za sve građane Kosova.

U Okviru nastavnog plana i programa, glavne kompetentnosti odražavaju se kroz rezultate u učenju koje svi učenici treba da ostvaruju progresivno i dosledno do završetka srednje škole.

U Osnovnom Nastavnom planu, glavne kompetentnosti će se odražavati kroz sistem Suštinskih ishoda u učenju (SIU), koje treba da ocene svi učenici u različitim periodima školovanja.

Definisanje glavnih kompetentnosti, iskazanih kroz ishode u učenju, mora da se oceni za sve učenike na različitim nivoima obrazovanja, a definisanje kriterijuma za ocenjivanje nivoa uspeha omogućava sledeće:

- (a) jednake šanse za učenje za sve učenike,
- (b) ocena nivoa uspeha učenika

- (c) ocena kvaliteta obrazovanja koje se nudi u državi, opštini ili školi,
- (d) prelazak učenika sa jednog nivoa na drugi, iz jedne škole u drugu, iz jedne vrste škole u drugu.

Određivanje očekivanih rezultata koje učenici treba da ostvaruju u različitim nivoima obrazovanja, takođe omogućava akreditaciju programa različitih profesionalnih škola, što se nudi kao deo formalnog obrazovanja. Takođe, ovim se omogućava mobilnost između formalnog i neformalnog obrazovanja, kroz priznavanje prethodno naučenog, što značajno pomaže u obrazovanju odraslih i u drugim oblicima neformalnog obrazovanja.

NASTAVA I INTEGRISANO I KOHERENTNO UČENJE

Okvir nastavnog plana promovise celovito promišljanje o interakcijama i uzajamnoj zavisnosti prirode i društva sa znanjima koja imamo o svemu

U ovom kontekstu, nastavni plan će obuhvatiti:

- (a) jasne preporuke za planiranje iskustava učenja radi podrške učenicima tokom univerzitetskog školovanja u smeru sticanja definisanih znanja i moći, i
- (b) kriterijume za evaluaciju kako bi se tačno odredilo koji je nivo uspeha učenika u određenom vremenskom periodu.

Da bi se omogućio ovakav pristup, Okvir nastavnog plana obezbeđuje

- Promovisanje integrisanog učenja kroz šire oblasti nastavnog plana, sa sadržajem koji je povezan sa temama i doprinosi razvoju ključnih kompetentnosti (na primer, integrisanje prirodnih i društvenih nauka u osnovnom i nižem srednjem obrazovanju);
- Jačanje veza između različitih oblasti nastavnog plana sa ciljem kompletnog i raznovrsnog učenja, što omogućava učenicima da potvrde povezanost svih aspekata nastave, svih iskustava učenja u različitim oblastima nastavnog plana.
- Značajna povezanost između konceptualnih aspekata i praktičnih dimenzija, kao što je primena znanja i korišćenje veština, stavova i vrednosti u kontekstu rešavanja problema iz svakodnevnog života.
- Integrisanje novih oblasti nastavnog plana i programa, odražavajući promene u društvu, ekonomiji, kulturi i nauci.
- Perspektiva doživotnog učenja: Nastavni plan će pripremiti učenike da se uspešno nose sa stalnim izazovima u svakodnevnom životu, uz prilike koje nudi društvo za znanje i učenje, sa pažnjom posvećenom kreativnim kompetencijama, kao što je učenje veština, procesiranje svesnih informacija, e-učenje i sposobnost korišćenja tehnologija digitalne ere (kao što su komunikaciona tehnologija, e-učenje, ne kao poseban predmet, već kao način razmišljanja i delovanja, svest o medijima, životne veštine).

AUTONOMIJA I FLEKSIBILNOST NA NIVOU ŠKOLE

Okvir nastavnog plana i programa je definisan kao sistem koji jasno reguliše stepen autonomije i fleksibilnosti škole.

Autonomija i fleksibilnost nastavnog programa na nivou škole predstavljaju priliku i odgovornost same škole:

- Dizajn godišnjeg nastavnog plana i fleksibilno korišćenje školskog vremena, što omogućava interaktivne oblike nastave, osnovni (suštinski) nastavni program će odrediti minimalni procenat fonda časova za svaku oblast (periodi obuhvataju dve do tri školske godine), dok će program za konkretne predmete u školskoj godini biti izrađen na nivou škole.
- planiranje i delotvorno sprovođenje nastavnog plana, uključujući i sposobnost za:
 - (a) povećanje fonda časova za odgovarajuće oblasti nastavnog programa
 - (b) razvoj i izvođenje dodatnih elemenata nastavnog programa radi ispunjenja specijalnih potreba učenika i radi odgovora na okolnosti u kojima odgovarajuća škola funkcioniše

ODGOVORNOST

Okvir nastavnog plana i programa, zajedno sa promovisanjem autonomije i fleksibilnosti na školskom nivou, omogućava postavljanje jasnog mehanizma za odgovornost celokupne hijerarhije u obrazovnom sistemu. Odgovornost se prevashodno odnosi na proces implementacije nastavnog plana i obrazovni sistem u celini.

Tokom implementacije nastavnog plana i programa, posebna pažnja će se posvetiti kulturi kontinuiranog ocenjivanja, što podrazumeva ideju praćenja procesa, a to postaje normalan deo aktivnosti i rada škole. U okviru ovog procesa, nastavni program koji uređuju škole i opštinski organi za obrazovanje, biće uključen u kontinuirani proces prikupljanja i analize podataka, dokumentujući izazove i rešenja, što na kraju podiže kvalitet obrazovanja.

U ovom kontekstu, implementacija državnog nastavnog plana i programa na nivou škole pruža:

- Aktivno angažovanje škole u kontinuiranom procesu poboljšanja iskustva nastave i učenja u smeru poboljšanja uspeha učenika;
- Posvećenost škola i opština kontinuiranom procesu sakupljanja i analize podataka, dokumentovanja izazova i rešenja, sa ciljem ispunjenja zahteva državnog nastavnog plana i programa;
- jasan lanac podrške, izveštavanja i odgovornosti.

Prilog 8: Standardi stručne prakse za direktore škola na Kosovu

Standard 1 (vođstvo i motivacija):

Direktor škole podstiče uspeh škole i učenika olakšavajući razvoj, jasno odražavanje i primenu vizije učenja koja se upućuje na vrednosti, zajedničku misiju i ciljeve škole kao i nastavu odeljenja.

ZNANJE:

Direktor škole je upoznat i razume:

- a) Okvir nastavnog plana Kosova;
- b) Stvaranje vizije, misije i ciljeva;
- c) Razvoj i primenu strateških i godišnjih školskih planova;
- d) Obavezujuće strategije koje unapređuju saradnju;
- e) Organizacioni razvoj;
- f) Procese promena za sisteme, organizacije i pojedince;
- g) Sredstva za planiranje (uključujući i SWOT analizu);
- h) Efektivne prakse vođstva;
- i) Efektivnu komunikaciju;
- j) Analizu i korišćenje podataka u donošenju odluka poštujući učenje učenika;
- k) Transparentnost i odgovornost.

INDIKATORI UČINKA:

Direktor škole obavlja sledeće aktivnosti kako bi se ispunili standardi:

- a) Komunicira i upravlja se po obrazovnoj filozofiji koja je zasnovana na zdravom istraživanju, ličnom iskustvu i odražajima;
- b) Uključuje školsku zajednicu (ravnomeran balans polova i etničkih manjina nastavnika, roditelja, učenika i zajednice) u razvoju strateškog plana i godišnjeg radnog plana škole uključujući viziju, misiju i ciljeve škole;
- c) Dizajnira i upravlja operativnim procedurama koje se odnose na školske planove kako bi se maksimalizovale mogućnosti uspešnog učenja;
- d) Koristi odgovarajuće demografske podatke koji se odnose na učenike i njihove porodice u razvoju misije i ciljeva škole;
- e) Efektivno prenosi viziju i misiju škole svojim zaposlenima, roditeljima, učenicima i članovima zajednice;
- f) Obezbeđuje se da se vizija, misija i planovi primene nadgledaju i ocenjuju redovno i revidiraju po potrebi;
- g) Identifikuje, razjašnjava i uklanja barijere, uključujući i društvene u cilju ispunjenja vizije;
- h) Obezbeđuje se da je planiranje, donošenje odluka i primena strategija zasnovana na zajedničkoj viziji i shvatanju školske kulture;
- i) Olakšava promene i promovise inovacije u saglasnosti sa tekućim i budućim potrebama školske zajednice;
- j) Analizuje širok opseg podataka (uključujući i kada je odgovarajuće podatke podeljene prema polovima) kako bi se utvrdio napredak prema ispunjenju ciljeva škole, uključujući ocenu podataka koji se tiču učenja učenika;
- k) Objavljuje i obeležava školske uspehe kako bi inspirisao neprekidan napredak;
- l) Izveštava osoblje, školski odbor i opštinu u vezi nivoa ispunjenja strateških i godišnjih planova škole.

Standard 2 (kvalitet nastave i učenja):

Direktor škole obezbeđuje da svi učenici imaju stalni pristup mogućnostima kvalitetne nastave i učenja unapređujući školsku kulturu koja ceni i pomaže jednake mogućnosti učenja za sve učenike i stručno napredovanje osoblja

ZNANJE

Direktor škole je upoznat i razume::

- a) Rast i razvoj učenika;
- b) Posebne potrebe učenika i posebne programe obrazovanja;
- c) Učenje odraslih;
- d) Modele profesionalnog razvoja zaposlenih;
- e) Stilove učenja, metode i tehnike upravljanja učionicom i nastave;
- f) Motivaciju za učenje;
- g) Primenu, prilagođavanje, obogaćivanje i procenu nastavnog plana i programa;
- h) Principe efektivnog predavanja;
- i) Merenje i ocenjivanje; ocenaza učenje i ocena učenja;
- j) Razlike i uticaj razlika na obrazovne programe;
- k) Ulogu tehnologije u promovisanju učenja učenika i profesionalnog razvoja zaposlenih;
- l) Motivaciju za učenje odraslih – zaposleni i roditelji;
- m) Jednakost polova i pitanja jednakosti u obrazovanju na Kosovu.

INDIKATORI UČINKA:

Direktor škole obavlja sledeće aktivnosti kako bi se ispunili standardi:

- a) Promoviše i olakšava značajan profesionalni razvoj nastavnika, roditelja i drugih, usredsređujući se na učenje učenika u saglasnosti sa vizijom i ciljevima škole;
- b) Identifikuje, razjašnjava i uklanja izazove za učenje učenika, uključujući i ona pitanja u okviru konteksta polova;
- c) Obezbeđuje se da učenici sa posebnim potrebama učestvuju u odgovarajućim programima;
- d) Promoviše i modelira učenje tokom života za učenike i zaposlene;
- e) Neguje kulturu visokih očekivanja od učenika i zaposlenih;
- f) Odobrava i primenjuje nastavni plan, pomoćni nastavni plan i vanškolske programe koji su podjednako dostupni svim učenicima;
- g) Primenjuje strategije za korišćenje podataka podeljenih prema polovima o uspehu učenika;
- h) Obezbeđuje se da su prakse ocenjivanja i testiranja učenika pravične, odgovarajuće i ravnomerne u celoj školi;
- i) Obezbeđuje se da se koristi odgovarajuća pedagogija kao odgovor raznim aspektima različitosti učenika;
- j) Koristi razne izvore informacija u odlukama koje utiču na dobrobit učenika u školi;
- k) Prepoznaje potencijal novih tehnologija i omogućava značajno uključivanje istih u podršku nastave i učenja.

Standard 3 (planiranje i upravljanje):

Direktor škole upravlja školom, školskim aktivnostima i resursima kako bi obezbedio siguran, zdrav i efektivan ambijent učenja.

ZNANJE

Direktor škole je upoznat i razume:

- a) Prakse, načela i pitanja upravljanja koja se odnose na:
 - i. finansijsko upravljanje školom;
 - ii. kontrolu i korišćenje školskih objekata;
 - iii. školsku bezbednost i sigurnost;
- b) Operativne procedure na nivou škole, opštine i države;
- c) Upravljanje i razvoj kadrova;
- d) Sadašnje tehnologije koje su u podršci upravnih funkcija.

INDIKATORI UČINKA:

Direktor škole obavlja sledeće aktivnosti kako bi se ispunili standardi:

- a) Na efektivan način planira, organizuje i upravlja kadrovima i fizičkim i finansijskim resursima škole i identifikuje oblasti za pomoć;
- b) Obezbeđuje se da vizija, misija i ciljevi škole usmeravaju odluke uprave i organizovanje učenja;
- c) Upravlja vremenom kako bi ispunio organizacione ciljeve;
- d) Identifikuje potencijalne probleme i mogućnosti;
- e) Obezbeđuje se da se objekti, oprema i pomoćni sistemi škole koriste bezbedno, efikasno i efektivno;
- f) Na efektivan i efikasan način koristi dostupne finansijske resurse i sredstva u cilju podrške rezultata nastave učenika;
- g) Planira i upravlja efektivnim sistemom planiranja budžeta na osnovu strateških i godišnjih planova škole u saradnji sa školskim savetom (odborom);
- h) Stvara i održava bezbedan, čist i prijateljski školski ambijent;
- i) Koristi tehnologiju u upravljanju školom.

Standard 4 (saradnja i međusobni uticaj/koordinacija):

Direktor škole gradi dobre odnose sa zajednicama u školi (učenicima, osobljem, školskim upravnim odborom i drugim zainteresovanim stranama) i promovise zajedničko upravljanje u saglasnosti sa interesovanjima učenika ove zajednice

ZNANJE

Direktor škole je upoznat i razume:

- a) Uticaj roditelja na učenje učenika;
- b) Ulogu i uticaj roditelja, školskog odbora (saveta) i OOU na školske aktivnosti;

- c) Jednako korišćenje roditeljskih resursa i resursa zajednice;
- d) Odnose u zajednici i strategije komunikacije;
- e) Uspesne modele partnerstva škole, porodice, preduzeća, zajednice, vlade i obrazovnih institucija;
- f) Sposobnosti rešavanja problema.

INDIKATORI UČINKA:

Direktor škole obavlja sledeće aktivnosti kako bi se ispunili standardi:

- a) Na proaktivan način uključuje roditelje u cilju njihovog uključivanja u obrazovanje njihove dece i u školski život;
- b) Deli nadležnosti sa zaposlenima, učenicima i zajednicom u jačanju vlasništva i odgovornosti;
- c) Podstiče jednako korišćenje resursa roditelja i zajednice u unapređenju nastave i učenja;
- d) Svestan je i upoznaje druge o novim dešavanjima koja mogu potencijalno uticati na školu – zajednicu;
- e) Obezbeđuje se da se svi učenici i zaposleni osećaju vrednim i važnim;
- f) Uključuje školu – zajednicu u identifikovanju i pokrivanju pitanja za poboljšanje škole;
- g) Obezbeđuje da nastavnici i drugi zaposleni komuniciraju i saraduju sa roditeljima i članovima zajednice po potrebi, kako bi se učenicima pomoglo u učenju;
- h) Gradi odnose obostranog poštovanja sa članovima školskog odbora (saveta) i daje im neophodne informacije kako bi ispunili svoje uloge;
- i) Donosi odluke na osnovu potreba i očekivanja školske zajednice;
- j) Prikazuje pažnju za druge i odgaja klimu obostranog poštovanja sa svim članovima školske zajednice;
- k) Stvara saradnju sa lokalnim preduzećima i obrazovnim institucijama kako bi ojačao programe i podstakao ciljeve škole;
- l) Na odgovarajući način komunicira sa učenicima, zaposlenima, roditeljima i zajednicom;
- m) Gradi i održava zdrave odnose sa medijima i zainteresovanim stranama;
- n) Promoviše timski rad i vođstvo podeljeno između članova škole – zajednice;
- o) Identifikuje i savetuje nastavnike u budućim ulogama vođstva;
- p) Priznaje odgovornosti i doprinose svakog pojedinca;
- q) Koristi osobine efektivnog rešavanja problema.

Standard 5 (zakonodavstvo i društvo):

Direktor škole shvata i odgovorno deluje u odnosu na politički, društveni, ekonomski, zakonski i kulturni kontekst koji utiče na školu.

ZNANJE::

Direktor škole je upoznat i razume:

- a) Kosovske zakone i uredbe o obrazovanju (uključujući i one koje se odnose na žene i polove);
- b) Odgovarajuće opštinske politike;
- c) Ulogu obrazovanja u razvoju demokratije;

- d) Političke, socijalne, kulturne i ekonomske procese koji utiču na škole;
- e) Obrazloženje nacionalnih politika obrazovanja u odnosu na društvene vrednosti i težnje;
- f) Proces konsultacija, posredovanja i rešavanje problema;
- g) Globalna kretanja koja utiču na nastavu i učenje;

INDIKATORI UČINKA:

Direktor škole obavlja sledeće aktivnosti kako bi se ispunili standardi:

- a) Prati lokalna, nacionalna i globalna kretanja koja se tiču obrazovanja;
- b) Održava neprekidnu komunikaciju poštujući sva pitanja nacionalnih ili opštinskih politika i težnji zajednice za školu, uključujući promene okolnosti u kojima škola deluje;
- c) Održava konstantnu komunikaciju za različitim zainteresovanim stranama;
- d) Zalaže se za podršku zajednice školi i sistemu obrazovanja uopšteno;
- e) Obezbeđuje da škola radi u okviru politika, zakona i uredbi, koje su doneli lokalni i državni organi.

Standard 6 (profesionalna etika):

Direktor škole deluje na pravičan način, s integritetom i visokom etikom

ZNANJE

Direktor škole je upoznat i razume:

- a) Svrhu obrazovanja i ulogu vođstva u modernom društvu;
- b) Načelo i prakse uključivanja u okviru škole kao i škola – zajednica;
- c) Različite etičke okvire i perspektive etike;
- d) Vrednosti različitosti škola – zajednica;
- e) Profesionalni etički kodeks.

INDIKATORI UČINKA

Direktor škole obavlja sledeće aktivnosti kako bi se ispunili standardi:

- a) Ocenjuje svoje lične i profesionalne vrednosti;
- b) Služi kao model:
 1. Odražavajući lični i profesionalni etički kodeks;
 2. Odražavajući vrednosti, verovanja i ponašanje koje inspiriše druge ka višim nivoima učinka;
 3. Prihvatajući odgovornost za dela škole;
 4. Priznavajući dobre prakse drugih;
 5. Tretirajući sve ljude na pravičan način, jednako i s dostojanstvom i poštovanjem;
 6. Omogućujući dostupnost svoj deci bez obzira na fizičke ili mentalne poteškoće, pol, rasu, veru ili socijalno stanje;
 7. Ispituje i razmatra vrednosti u okviru različite školske zajednice;
- c) Koristi uticaj pozicije kako bi unapredio kvalitet obrazovanja a ne za ličnu korist;
- d) Štiti prava i poverenje učenika i zaposlenih;

- e) Prepoznaje i poštuje legitimni autoritet ostalih;
- f) Utiče na druge u školskoj zajednici kako bi i oni prikazali integritet i praktikovali etičko ponašanje;
- g) Obezbeđuje se da je škola odgovorna kod javnosti;
- h) Ispunjava zakonske obaveze i primenjuje zakone i procedure na pravičan način;
- i) Obezbeđuje transparentan i jednak proces u izboru učenika, nastavnika i drugih, kao što su školski predstavnici u aktivnostima, događajima ili za mogućnosti profesionalnog napredovanja.

Prilog 9: Ciljevi Strategije osiguranja kvaliteta

Strategija osiguranja kvaliteta ima četiri različite komponente, koje su predstavljene kroz sledeće strateške ciljeve.

Cilj 1: Izgradnja efektivnih mehanizama za osiguranje kvaliteta

U principu, osiguranje kvaliteta na Kosovu je zajednička odgovornost tri različita subjekta: 1) Prosvetne inspekcije koja funkcioniše na centralnom nivou i predstavlja interes Vlade i šire javnosti, 2) opštinskih direkcija za obrazovanje koje rade na nivou škola i koje su odgovorne odgovarajućim zajednicama, i 3) škola kao direktnih pružalaca usluga.

OK je zajednička odgovornost prosvetne inspekcije, opštinskih direkcija za obrazovanje i škola. ODO treba da pružaju svakodnevnu podršku školama, dok je uloga prosvetne inspekcije da vrši periodične eksterne, institucionalne procene i identifikuje prioritetne oblasti za poboljšanje. Škole treba da budu osposobljene da primenjuju svoje unutrašnje sisteme osiguranja kvaliteta, a odgovornost za upravljanje njima treba da bude podeljena među školskim osobljem.

Planirane mere za poboljšanje

Mera	Opis	Odgovornost
<i>Mera 1.1.</i>	Izgradnja efektivnog sistema za procenu škola (Upravna inspekcija, Pedagoška inspekcija,	MONT, školska inspekcija
<i>Mera 1.2.</i>	Primena upravljanja ciklusom kvaliteta u obrazovanju	MONT, školska inspekcija, ODO, škola
<i>Mera 1.3.</i>	Osposobljavanje školskih tela (odeljenja i saveta) da obavljaju svoju funkciju osiguranja kvaliteta i imenovanje koordinatora kvaliteta	Škola, ODO, MONT
<i>Mera 1.4.</i>	Definisanje uloge ODO u osiguranju kvaliteta i uspostavljanje odgovarajuće strukture za OK	MONT, ODO
<i>Mera 1.5.</i>	Osiguravanje funkcionisanja Prosvetnog inspektorata sa pravno-administrativnog i pedagoško-stručnog aspekta	MONT
<i>Mera 1.6.</i>	Funkcionisanje sistema izdavanja dozvola nastavnicima	MONT, školska inspekcija
<i>Mera 1.7.</i>	Efektivna upotreba podataka o praćenju obrazovanja za osiguranje kvaliteta na svim nivoima	MONT, školska inspekcija, ODO, škola

Cilj 2: Unapređenje planiranja razvoja na nivou škole i na opštinskom nivou

Planiranje razvoja škole predstavlja početni korak u upravljanju radom na kvalitetan način. **Osnovna svrha planiranja razvoja škole je poboljšanje kvaliteta, a ne ocenjivanje svih potreba i izveštavanje o napretku.** Sa sadašnjim prenosom odgovornosti sa centralnog nivoa na opštine i sa opština na škole, planiranje razvoja škole je zadatak na nivou svake škole.

Izrada plana razvoja škole je srž procesa razvoja škole, jer definiše pedagoške ciljeve škole. Ovaj strateški dokument je izrađen u participativnom procesu, uključujući i osoblje škole, upravni odbor škole i predstavnike zajednice i lokalnih preduzeća, a ciklus planiranja podržava uspostavljanja „kulture kvaliteta“ u školi.

Planiranje razvoja obrazovanja treba da se odvija i na opštinskom nivou. Opštinski plan razvoja obrazovanja odražava prioritete opštine u oblasti obrazovanja i, ako je moguće, treba da posluži kao osnova za planiranje razvoja škola. S druge strane, zasnovan je na nacionalnim razvojnim prioritetima i mora da odražava potrebe školskih zajednica u opštini, tako da su široko učešće i pravična zastupljenost svih interesnih grupa obavezni.

Planirane mere za poboljšanje:

Mera	Opis	Odgovornost:
<i>Mera 2.1</i>	Revizija procedura i instrumenta za planiranje razvoja kvaliteta	MONT, školska inspekcija, ODO
<i>Mera 2.2</i>	Praćenje i podrška sprovođenju planova razvoja škola	ODO, školska inspekcija, MONT
<i>Mera 2.3</i>	Usklađivanje opštinskih planova sa školskim planovima prema oblastima kvaliteta	ODO, MONT
<i>Mera 2.3</i>	Promovisanje razmene najboljih praksi	Škola, ODO, MONT

Cilj 3: Izgradnja kapaciteta za osiguranje kvaliteta na svim nivoima

Uspostavljanje potpuno funkcionalnog sistema osiguranja kvaliteta zahteva promenu zakonodavnih akata i novu podelu odgovornosti između centralnog, lokalnog i nivoa škole. Ovo treba da bude praćeno merama za razvoj kapaciteta, koje uključuju osoblje i razvoj osoblja u Odeljenju za prosvetnu inspekciju i kancelarijama ODO, kao i značajan rad na razvoju kapaciteta na nivou škole i MONT-a. .

Planirane mere za poboljšanje

Mera	Opis	Odgovornost
<i>Mera 3.1</i>	Izgradnja kapaciteta inspekcije za nove odgovornosti	MONT, partnerske organizacije/institucije, školska inspekcija
<i>Mera 3.2.</i>	Izrada priručnika za školska odeljenja sa jasnim fokusom na razvoj kvaliteta	MONT, školska inspekcija
<i>Mera 3.3.</i>	Obučavanje osoblja ODO, direktora i školskog osoblja odgovornog za upravljanje kvalitetom	MONT i partnerske organizacije/institucije
<i>Mera 3.4.</i>	Pružanje pomoći od strane stručnih grupa na opštinskom nivou	ODO, MONT
<i>Mera 3.5.</i>	Obučavanje predstavnika škola i opština za planiranje razvoja	MONT i partnerske organizacije/institucije
<i>Mera 3.6.</i>	Uvođenje mentorskog sistema za nove nastavnike u školi	MONT i partnerske organizacije/institucije

Cilj 4: Podizanje svesti aktera o osiguranju kvaliteta

Potrebno je podići svest o osiguranju kvaliteta cele škole kao institucije zasnovane na zajedničkom razumevanju onoga što se podrazumeva pod dobrom školom i dobrom nastavom/dobrim učenjem. Školsko osoblje stoga mora da sprovede i angažuje se u institucionalnim razvojnim procesima koji su potrebni za utvrđivanje prioriteta razvoja i redovno razmatra njihovo ostvarenje, i fokusira se na osnovni zadatak svake škole, koja je organizacija kvalitetnih procesa nastave/učenja u okruženju koje pruža mogućnosti i podstiče sve učenike.

Takođe, svest o potrebi da se osigura kvalitetno obrazovanje mora da se podigne među učenicima i roditeljima i u široj javnosti. Takav pristup povećava odgovornost škola i stavlja pritisak na škole i lokalne i centralne vlasti da naporno rade na poboljšanju kvaliteta i osiguravanju boljih rezultata učenja.

Planirane mere za poboljšanje

Mera	Opis	Odgovornost
<i>Mera 4.1.</i>	Objavljivanje rezultata nacionalnih i međunarodnih testova	Škola, ODO, MONT
<i>Mera 4.2.</i>	Promovisanje priča o uspehu i nagrađenih dostignuća	Škola, ODO, MONT
<i>Mera 4.3.</i>	Obaveštavanje roditelja o različitim aspektima nastavnog plana i programa i osiguranja kvaliteta	Škola, ODO, MONT
<i>Mera 4.4.</i>	Promovisanje javnih debata o kvalitetu obrazovanja	MONT, ODO, škola
<i>Mera 4.5.</i>	Kreiranje portala o osiguranju kvaliteta	MONT, ODO, škola

